

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

TEMA BROJA

Programi za posebne
skupine korisnika

SADRŽAJ

Uvodnik.....3

TEMA BROJA:

PROGRAMI ZA POSEBNE SKUPINE KORISNIKA

Ivan Crnjac: **Uloga knjižnice u slobodnom vremenu djece na primjeru Knjižnice Poliklinike SUVAG.....5**

Ana Gabaj Miloš, Ivana Palčić Borić, Nikolina Resman Malović: **Knjižnica kao prostor inkluzije..... 11**

Lidija Šajatović: **Digitalni kutak.....16**

Alisa Šehić, Nikolina Štrbac i Maja Zubčić Peleski: **Knjižnica za sve.....22**

Marinko Polović: **Čitateljski klub za slijepo i slabovidne osobe „Bijela sova“ Karlovac.....27**

Svjetlana Ciglar, Gordana Kolanović Roško, Olga Majcen Linn: **Učenje i razmjena znanja u trećoj dobi, projekt „Čaj i aplikacije“33**

Iva Klak Mršić, Margareta Matijević Kunst: **Inkluzivno volonterstvo u Knjižnici Jelkovec.....41**

Anita Brozović Šolaić: **Čitateljski klub „Knjiški moljac“ Gradske knjižnice Ogulin kao oblik interaktivne biblioterapije.....45**

Ana Pavlek: **Programi za mlade i odrasle s invaliditetom u Knjižnici Jelkovec.....53**

IZ KNJIŽNICA NARODNIH I ŠKOLSKIH

Aleksandra Mikić-Grginčić, Vedrana Kovač Vrana: **Projekt „Hinko Krapek – čovjek svoga doba“61**

Vedrana Kovač Vrana: **Projekt „Slovenija – nekad i danas“.....64**

Svjetlana Basara: **„Velike se priče dogode onima koji ih znaju ispričati“ (Ira Glass).....65**

Mario Šimić: **Đački dani u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“69**

VIJESTI IZ KNJIŽNIČARSTVA

Sanja Graša: **Prva godina djelovanja Zelene knjižnice.....71**

OSVRTI, INTERVJUI, PRIKAZI I RECENZIJE

Antonijela Nekić: **Intervju s Anom Jagić.....73**

Impresum.....76

UVODNIK

Pred vama je prvi ovogodišnji i treći recenzirani broj Kalibra, časopisa Društva knjižničara Karlovačke županije, koji donosi radove na temu programa za posebne skupine korisnika.

U pružanju svojih usluga i osmišljavanju programa knjižnice se zalažu za ravnopravnost svih korisnika, jednakost prava na slobodan pristup informacijama, osobni i kulturni razvoj te toleranciju i poštivanje različitosti svakog čovjeka. „Inkluzija sama po sebi ne podrazumijeva izjednačavanje svih ljudi već uvažavanje različitosti svakog pojedinca“ čime se razvija poštovanje, ugodno okruženje, obogaćuju vlastita iskustva te razvitak ljudskosti.

Među posebne skupine korisnika pripadaju osobe s invaliditetom, bolesnici u bolnicama, zatvorenici, umirovljenici, beskućnici, nacionalne manjine, LGBTIQ i ostale skupine koje su ponekad manje vidljive i manje se, nepravedno, uzimaju u obzir kod organiziranja usluga i događanja u knjižnicama.

Članci pristigli na temu broja pokazuju koliko su knjižničari snalažljivi, kreativni i dovitljivi u osmišljavanju i provođenju upravo takvih programa i projekata, služeći se pritom različitim izvorima informacija, dodatnim edukacijama i usavršavanjima, doprinoseći kvaliteti organiziranih događanja namijenjenih tim skupinama korisnika.

U novom broju možete pročitati i tekstove o školskim i narodnim knjižnicama, vijesti iz knjižničarstva te jedan zanimljiv intervju.

Sanja Graša

TEMA BROJA

**Programi za posebne
skupine korisnika**

ULOGA KNJIŽNICE U PROVOĐENJU SLOBODNOG VREMENA DJECE NA PRIMJERU KNJIŽNICE POLIKLINIKE SUVAG

The role of the library in children's leisure activities illustrated by the example of the SUVAG Polyclinic Library

Primljeno: 20. 3. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Ivan Crnjac
Poliklinika SUVAG
icrnjac@suvag.hr

Sažetak

Pružajući pristup raznovrsnoj literaturi i programima, knjižnice potiču ljubav prema čitanju i učenju te razvijaju socijalne vještine kod djece. Unatoč izazovima kao što su smanjeno financiranje i okrenutost djece medijima koji su im atraktivniji od knjiga, knjižnice se prilagođavaju novim generacijama i razvijaju kreativne i dobro osmišljene programe kako bi ostale relevantne i privlačne. Primjeri uspješnih programa pokazuju kako knjižnice mogu pozitivno utjecati na razvoj djece i potaknuti ljubav prema čitanju i pisanoj riječi. Cilj je ovog rada istražiti ulogu knjižnica u provođenju slobodnog vremena djece te pokazati kako knjižnični programi i aktivnosti mogu poticati njihov razvoj i stvaranje ljubavi prema čitanju i učenju. Namjera je osvijestiti važnost knjižnica kao kulturnih centara koji pružaju nesamoprístup informacijama, već su i prostor za kreativnost, socijalizaciju i osobni razvoj djece. Također, želi se naglasiti potreba za prilagodbom knjižničnih usluga i programa novim generacijama, poput generacije Z i generacije Alfa, te istaknuti pristupe koje knjižnice mogu primijeniti kako bi ostale relevantne i privlačne za mlade korisnike u digitalnom dobu.

Ključne riječi: djeca, knjižnični programi, Poliklinika SUVAG, slobodno vrijeme

Abstract

By providing access to diverse literature and programs, libraries foster a love for reading and learning while also developing social skills in children. Despite challenges such as reduced funding and children's preference for media more appealing than books, libraries are adapting to new generations and developing creative and well-thought-out programs to remain relevant and attractive. Successful program examples demonstrate how libraries can positively influence children's development and cultivate a love for reading and the written word. The aim of this paper is to explore the role of libraries in children's leisure activities and to demonstrate how library programs and activities can foster their development and cultivate a love for reading and learning. The intention is to raise awareness of the importance of libraries as cultural centers that provide not only access to information but also space for creativity, socialization, and personal development for children. Additionally, it seeks to emphasize the need for adapting library services and programs to new generations, such as Generation Z and Generation Alpha, and highlight approaches that libraries can employ to remain relevant and appealing to young users in the digital age.

Keywords: children, library programs, SUVAG Polyclinic, leisure time

Uvod

Uloga knjižnica u provođenju slobodnog vremena djece prvenstveno se sastoji u poticanju razvoja djeteta i stvaranju bogatog i obogaćujućeg iskustva kroz raznoliku literaturu i programski sadržaj poput radionica, izložbi i predstava. Knjižnice su vitalne za razvoj djece, pružajući im prostor za učenje i istraživanje izvan okvira školskih klupa. One su ne samo čuvari knjiga, već i kulturna središta koja potiču raznolikost interesa i aktivnosti, ljubav prema čitanju i stvaraju poticajno okruženje za intelektualni razvoj djece. Osim toga, knjižnice pružaju prostor za socijalnu interakciju omogućujući djeci da razvijaju komunikacijske vještine, suradnju i poštovanje različitosti. Važno je istaknuti da knjižnice nude jednak pristup resursima svoj djeci, neovisno o njihovoj socioekonomskoj pozadini, čime doprinose smanjenju nejednakosti u pristupu obrazovanju i kulturi. Kroz sve te aktivnosti knjižnice postaju nezaobilazni prostori poticanja kreativnosti, mašte i istraživačkog duha kod djece, pružajući im priliku da postavljaju pitanja, traže odgovore i rastu kao samopouzdana i znatiželjni pojedinci.

Slobodno vrijeme djece školske dobi

Slobodno vrijeme odnosi se na vremenski period u kojem osoba nije obavezana obavljati radne ili druge obveze i može se posvetiti aktivnostima po vlastitom izboru.¹ Ovo je vrijeme fleksibilno i može se koristiti za opuštanje, rekreaciju, druženje, hobije, učenje ili bilo koju drugu aktivnost koja donosi zadovoljstvo i osobno ispunjenje. To je vrijeme kada se djeca odmaraju od školskih obaveza, razvijaju svoje talente i interese te grade socijalne vještine.

Slobodno vrijeme djece tema je koja je istraživana u mnogim znanstvenim disciplinama, uključujući sociologiju, psihologiju, antropologiju, obrazovanje i kulturologiju. Razumijevanje slobodnog vremena pomaže u sagledavanju društvenih promjena, kulturnih vrijednosti i načina na koje ljudi koriste svoje resurse kako bi postigli osobne i zajedničke ciljeve.²

Dokolica i slobodno vrijeme dva su povezana, ali različita koncepta koja se odnose na vremenske periode kada osoba nije zauzeta obavezama. Dokolica je poseban oblik slobodnog vremena u kojem osoba nema nikakve radne ili druge obveze i može biti potpuno neaktivna. Dokolica se događa kad osoba nema poseban plan ili interes za provođenje svog slobodnog vremena, te može biti rezultat umora, dosade ili manjka motivacije za bavljenje nekim aktivnostima. Iako može imati funkciju odmora, dugotrajno provođenje vremena u dokolici može dovesti do osjećaja beskorisnosti i nezadovoljstva.³ Arbunić⁴ jasno razgraničava koncept slobodnog vremena od pojma dokolice, koju opisuje kao „prazno vrijeme“.

U posljednje vrijeme stručnjaci različitih profila problematiziraju isprazno provođenje slobodnog vremena djece i mladih pred ekranom,⁵ što je posebno bilo izraženo za vrijeme *lockdowna* izazvano epidemijom koronavirusa. Mahoney i Vest⁶ istražuju povezanost između intenziteta sudjelovanja u organiziranim aktivnostima tijekom djetinjstva i adolescencije i ishoda u ranoj odrasloj dobi. Isti autori otkrili su da umjereno sudjelovanje u različitim produktivnim

¹ Giesecke, H. Uvod u pedagogiju. Zagreb: Educa, 1993. Str. 108

² Pehlić, I. Slobodno vrijeme mladih: socijalnopedagoške refleksije. Sarajevo: Centar za napredne studije, 2014. Str. 11.

³ Mlinarević, V.; Miliša, Z.; Proroković, A. Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra // Pedagogijska istraživanja. 4, 1(2007.), str. 81.

⁴ Arbunić, A. Roditelji i slobodno vrijeme. // Pedagogijska istraživanja. 1, 2(2004.), str. 223.

⁵ Kućar, M.; Šimleša, S. Povezanost vremena provedenog pred zaslonom digitalnih uređaja i izvršnih funkcija – pregled literature. // Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin. 33(2022.), str. 245.

⁶ Mahoney, J. L.; Vest, A. E. The over-scheduling hypothesis revisited: Intensity of organized activity participation during adolescence and young adult outcomes. // Journal of Research on Adolescence. 22, 3(2012.), str. 417.

aktivnostima tijekom slobodnog vremena može biti povezano s boljim ishodima na više razina u mladenačkoj dobi, dok pretjerano preopterećenje organiziranim aktivnostima ili njihov potpuni nedostatak može imati negativan utjecaj na formiranje mlade osobe. Radočaj-Jerković povezuje organizirano slobodno vrijeme s čovjekovom ustrajnošću i upornošću, osobnim naporom i razvojem vlastite osobnosti i odgovornosti.

Kada govorimo o djeci i mladima danas, često se koriste termini generacija Z i generacija Alfa.⁸ Generacija Z obuhvaća osobe rođene između sredine 1990-ih i početka 2000-ih. To su digitalno pismeni i tehnološki osviješteni ljudi koji su odrasli u doba brzog razvoja interneta i digitalne tehnologije. S druge strane, generacija Alfa odnosi se na djecu rođenu nakon 2010. godine, koja su odrasla u još većem okruženju tehnologije, poput pametnih telefona, društvenih mreža i umjetne inteligencije.

Knjižnice u slobodnom vremenu djece

U kontekstu knjižnica, provođenje slobodnog vremena djece može biti obogaćeno kroz različite knjižnične programe i usluge. To uključuje pristup raznolikom knjižničnom materijalu, sudjelovanje u raznim radionicama, klubovima, kulturnim i umjetničkim događajima, kao i upotrebu digitalnih tehnologija i resursa u svrhu učenja i zabave.⁹

Međunarodna federacija knjižničarskih društava i ustanova (IFLA) izdala je smjernice koje se odnose na knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina.¹⁰ Te smjernice promiču jednakost pristupa informacijama i pružaju osnovu za razvoj kvalitetnih knjižničnih programa za mlade. One potiču knjižnice da budu mjesto susreta, učenja, igre, izražavanja i razvijanja kritičkog mišljenja kod mladih. Također, da nude pristup računalima i internetu, kao korisnim sredstvima za istraživanje i učenje.

Djeca provode vrijeme u knjižnici (bilo narodnoj, bilo školskoj) čitajući i istražujući razne teme, sudjelujući u radionicama, predavanjima, tečajevima i drugim programima koji potiču njihovu znatiželju i kreativnost.

Knjižnice su mjesta koja pružaju pouzdane i provjerene izvore informacija, potiču čitanje i razvijaju kritičko razmišljanje kod djece, provodeći specifične programe posebno za one s izraženim teškoćama vezanim uz čitanje,¹¹ kao i programe čitanja iz užitka.¹²

Međutim, postoji i negativna percepcija knjižnica i knjižničara među dijelom djece školske dobi, posebno među onima koji su više usmjereni na digitalne sadržaje.¹³ Neki možda smatraju knjižnice dosadnim mjestom bez atraktivnih sadržaja. No, važno je naglasiti da mnoge moderne knjižnice često nude interaktivne i kreativne programe prilagođene interesima djece, poput 3D printanja, robotike, digitalne animacije i drugih tehnoloških aktivnosti što je sve vidljivo kroz afirmacije makerspace kulture u knjižnicama.¹⁴

⁸ Fistrić, M. Utjecaj digitalizacije na generacijski jaz – od bejbibumersa do generacije Z // *Communication Management Review*. 04, 1(2019.), str. 126.

⁹ Lee, E. A.; Klinger, D. A. Elementary school students' perceptions of libraries and librarians. // *IASL 2009 Annual Conference Proceedings* / edited by Donatella Lombello and Luisa Marquardt. Padova: IASL, 2009. str. 9-10.

¹⁰ IFLA-Ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-hr.pdf (7. 3. 2024.)

¹¹ Merga, M. K. How do librarians in schools support Struggling readers? // *English in Education*. 53, 2(2019.), str. 145.

¹² Leitão, N.; Barratt-Pugh, C.; Anderson, K.; Barblett, L.; Haig, Y. Engaging Children in Reading for Pleasure: A Better Beginnings Project Linking Libraries with Primary Schools. // *Libri*. 65, 1(2015.), str. 15.

¹³ Howard, V. What Do Young Teens Think about the Public Library? // *The Library Quarterly*. 81, 3(2011.), str. 321-344.

¹⁴ Zubović, M. Knjižnica i zajednica: od „prozorčića“ do suradnje, kreativnosti i zajedništva // *Knjižničar/Knjižničarka*, 13, 13(2022.), str. 66.

Negativne aspekte i pitanja koja se često istražuju u vezi s provođenjem slobodnog vremena mladih u knjižnicama navodi Datig.¹⁵ S jedne strane, razumljivo je da razvojem tehnologije i digitalnih medija dio djece gubi interes za klasične knjižnice. Knjižnice se stoga suočavaju s izazovom privlačenja i zadržavanja mladih korisnika koji imaju širok pristup informacijama preko interneta. Djeca sve više koriste *online* platforme i društvene mreže da bi pronašla informacije, zabavljali se i povezivali s drugima. To može dovesti do smanjenja fizičke posjećenosti knjižnica. Dio djece i mladih može imati predrasude o knjižnicama percipirajući ih kao mjesta koja nisu moderna ili zanimljiva. Valja naglasiti, što je i samo po sebi razumljivo, da mladi žele pristupiti sadržajima koji su relevantni i zanimljivi za njihovu dob, interes i potrebe. Ako knjižnice nemaju dovoljno resursa za digitalne usluge i tehnološke alate i ne pružaju takve sadržaje, mogu zaostajati u privlačenju i zadržavanju mladih korisnika.

Situacija u knjižnicama diljem svijeta može varirati, ali postoje problemski izazovi s kojima se suočavaju mnoge knjižnice, uključujući smanjenje financiranja, brzi tehnološki razvoj, promjene u ponašanju korisnika i promjene u potrebama lokalnih zajednica. U Hrvatskoj, knjižnice također prolaze slične izazove kao i drugdje, ali ima primjera uspješnih knjižnica koje su se prilagodile i ostvarile snažan utjecaj u zajednici. Knjižnice se, u pravilu, trude prilagoditi novim generacijama i mijenjaju svoj rad kako bi ostale relevantne i privlačne. Kako bi se knjižnice prilagodile novim generacijama, moraju razvijati inovativne pristupe i usluge, osigurati *online* prisutnost, pružiti interaktivne sadržaje, kontinuirano jačati suradnju s obrazovnim ustanovama te u programima stavljati fokus na raznolikost i inkluzivnost. Samo tako knjižnice mogu ostati važan resurs u zajednici i zadržati interes i potporu novih generacija.

Programi i aktivnosti u knjižnici poliklinike SUVAG u 2023.

U 2023. godini Knjižnica Poliklinike SUVAG provela je niz aktivnosti usmjerenih na djecu s govorno-jezičnim poremećajima (koji polaze osnovnoškolsko obrazovanje u Poliklinici SUVAG) u sklopu različitih manifestacija kao što su Noć knjige, Mjesec hrvatske knjige, Dani medijske pismenosti i Erasmus dana.

U okviru Dana medijske pismenosti, 24. 4. 2023. održana je projekcija animiranog filma *Mačak u čizmama: posljednja želja*. Ovaj film, na stranicama manifestacije preporučen za učenike razredne nastave, promicao je poruke o važnosti prijateljstva, prolaznosti slave, pozitivnog stava, zajedništva i sloge. Nakon projekcije, učenici su analizirali medijski sadržaj i pouke filma. Također, 28. 4. 2023., u okviru iste manifestacije, održan je program *Nastup na radiju – medijsko iskustvo iz perspektive sudionika*. Učenici petog razreda analizirali su vlastito iskustvo gostovanja u radijskoj emisiji na Hrvatskom radiju u suradnji s Knjižnicom Marina Držića. Raspravljali su o procesu snimanja emisije, tremi, improvizaciji i doživljaju vlastitog glasa.

U sklopu obilježavanja Noći knjige, 21. 4. 2023. održan je program *Umjetna inteligencija i/ili čovjek*. Učenici petog razreda sudjelovali su u radionici koja je potaknula razmišljanje o sposobnosti robota da zamijene ljude, istražujući pozitivne i negativne aspekte robotike i automatizacije. Kroz predstavljanje *chatbot* sustava, učenici su postavljali pitanja iz područja jezika, književnosti i znanosti te analizirali odgovore uz podršku knjižničara, nastavnika informatike i hrvatskog jezika. Radionica je završila kvizom o umjetnoj inteligenciji, a učenici su izradili plakat na temu robotike.

¹⁵ Datig, I. What is a library?: International college students' perceptions of libraries. // The Journal of Academic Librarianship. 40, 3-4(2014.), str. 354.

U okviru obilježavanja Erasmus dana, u Poliklinici SUVAG 12. 10. 2023. organiziran je program *Učenje o Europi u Poliklinici SUVAG*. Cilj je bio educirati učenike trećeg i četvrtog razreda o bogatstvu Europe, kulturnoj raznolikosti i važnosti suradnje škola kroz projekte poput Erasmusa. Aktivnosti su bile interaktivne i edukativne, uključujući igru slagalica o državama Europe i bojenje zastava, kako bi se potaknulo razumijevanje kulturne raznolikosti. Središnji dio programa bio je prikaz edukativnog filma o Europskoj uniji, naglašavajući prednosti života u Europi i važne aspekte poput zajedničkog tržišta i slobode kretanja. Kroz razgovore i diskusije, učenici su iznosili svoja mišljenja i postavljali pitanja kako bi bolje razumjeli koncepte vezane uz Europu i suradnju putem projekata. Program *Učenje o Europi u Poliklinici SUVAG* pružio je učenicima priliku da prošire svoje znanje o Europskoj uniji, njezinoj kulturi te važnosti međunarodne suradnje u obrazovanju.

U sklopu Mjeseca hrvatske knjige, 19. 10. 2023. održan je program naziva *Rimama do razumijevanja: radionica za prevođenje kratkih pjesama*. Učenici šestog i osmog razreda imali su priliku sudjelovati u radionici koja je poticala ljubav prema poeziji i jačala jezične vještine. Kroz slušanje kratkih poetskih djela na engleskom jeziku i njihovo prevođenje na hrvatski, učenici su stvarali zajednički plakat sažetaka obrađenih pjesama.

Kroz sve ove navedene aktivnosti Knjižnica Poliklinike SUVAG pružila je podršku i prilagodila sadržaj djeci s govorno-jezičnim poremećajima, doprinoseći njihovom razvoju jezičnih vještina i poticanju kreativnosti. Ove prilagođene inicijative omogućile su im interaktivna iskustva i potaknule ih na aktivno sudjelovanje u kulturnim i obrazovnim aktivnostima zajednice.

Zaključak

Uloga knjižnica u provođenju slobodnog vremena djece, kao što je demonstrirano na primjeru Knjižnice Poliklinike SUVAG, pokazuje utjecaj knjižničnih programa i aktivnosti na oblikovanje razvoja djece izvan učioničkog okruženja.

Kroz pristup raznolikoj knjižničnoj građi, sudjelovanja u osmišljenim i raznolikim programima te kulturnim događajima, djeca posredno stječu ljubav prema čitanju, istražuju svoje interese i razvijaju kritičko razmišljanje. Također, kroz takve programe knjižnice pružaju prostor za socijalizaciju i interakciju, potičući razvoj komunikacijskih vještina i poštovanje različitosti.

Kroz radionice, projekcije filmova, obilježavanje posebnih događaja i edukativnih aktivnosti, knjižnice aktivno doprinose obrazovanju te ujedno pružaju model za prilagodbu i inovaciju kako bi ostale relevantna i privlačna mjesta novim generacijama. Zaključno, kroz suradnju s drugim društvenim čimbenicima te kontinuirano osmišljavanje različitih interaktivnih sadržaja, knjižnice općenito mogu ostati ključni resursi u zajednici i podržati i ojačati osobni, socijalni i akademski razvoj djece.

Literatura

1. Arbunić, A. Roditelji i slobodno vrijeme. // Pedagogijska istraživanja, 1, 2(2004.), str. 221- 230.
2. Datig, I. What is a library?: International college students' perceptions of libraries. // The Journal of Academic Librarianship, 40, 3-4(2014.), str. 350-356.
3. Fistrić, M. Utjecaj digitalizacije na generacijski jaz – od bejbibumersa do generacije Z // Communication Management Review, 04, 1(2019.), str. 120-139.
4. Giesecke, H. Uvod u pedagogiju. Zagreb: Educa, 1993.
5. Howard, V. What Do Young Teens Think about the Public Library? // The Library Quarterly, 81, 3(2011.), str. 321-344.
6. IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu od rođenja do 18 godina. https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/ifla-guidelines-for-library-services-to-children_aged-0-18-hr.pdf (7. 3. 2024.)
7. Kućar, M.; Šimleša, S. Povezanost vremena provedenog pred zaslonom digitalnih uređaja i izvršnih funkcija – pregled literature. // Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin, 33(2022), str. 245-277.
8. Lee, E. A.; Klinger, D. A. Elementary school students' perceptions of libraries and librarians. // IASL 2009 Annual Conference Proceedings / edited by Donatella Lombello and Luisa Marquardt. Padova: IASL, 2009. str. 1-12.
9. Leitão, N.; Barratt-Pugh, C.; Anderson, K.; Barblett, L.; Haig, Y. Engaging Children in Reading for Pleasure: A Better Beginnings Project Linking Libraries with Primary Schools. // Libri. 65, 1(2015.), str. 15-24.
10. Mahoney, J. L.; Vest, A. E. The over-scheduling hypothesis revisited: Intensity of organized activity participation during adolescence and young adult outcomes. // Journal of Research on Adolescence, 22, 3(2012), str. 409-418.
11. Merga, M. K. How do librarians in schools support struggling readers? // English in Education, 53, 2(2019.), str. 145-160.
12. Mlinarević, V.; Miliša, Z.; Proroković, A. Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije- usporedba slavonskih gradova i Zadra // Pedagogijska istraživanja, 4, 1(2007), str. 81-97.
13. Pehlić, I. Slobodno vrijeme mladih: socijalnopedagoške refleksije. Sarajevo: Centar za napredne studije, 2014.
14. Radočaj-Jerković A. Zborsko pjevanje u odgoju i obrazovanju. Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku, 2017.
15. Zubović, M. Knjižnica i zajednica: od „prozorčića“ do suradnje, kreativnosti i zajedništva // Knjižničar /Knjižničarka, 13, 13(2022.), str. 65-78.

KNJIŽNICA KAO PROSTOR INKLUZIJE

The Library as a Space of Inclusion

Primljeno: 25. 3. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Ana Gabaj Miloš

Knjižnice grada Zagreba
ana.gabaj.milos@kgz.hr

Ivana Palčić Borić

Knjižnice grada Zagreba
ivana.palcic.boric@kgz.hr

Nikolina Resman Malović

Knjižnice grada Zagreba
nikolina.resman.malovic@kgz.hr

Sažetak

Narodna knjižnica predstavlja ključnu ustanovu za podršku cjeloživotnom učenju, samostalnom odlučivanju i kulturnom napretku pojedinca i društvenih skupina. Značajna je po pružanju pristupa širokom spektru znanja i informacija svim korisnicima, bez obzira na osobna obilježja poput dobi, etničke pripadnosti, vjere i ostalih. U Knjižnici Ivana Gorana Kovačića (Knjižnice grada Zagreba), uočavaju se različite potrebe korisnika te se redovito razvijaju programi usmjereni na posebne skupine. Primjeri dobre prakse za korisnike posebne skupine koji se provode u Knjižnici su: *Goranov informatički kutak za seniore*, program za osobe treće životne dobi koji omogućuje stjecanje osnovnih informacijskih i informatičkih vještina i *Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima*, psihoedukativne radionice u sklopu projekta koji provodi Društvo za psihološku pomoć. Radionice su namijenjene šticeenicima Centra za odgoj i obrazovanje Lug, a usmjerene su na prevenciju nasilja među mladima tako što pružaju podršku u razvijanju komunikacijskih vještina i rješavanju sukoba. Navedeni primjeri svjedoče o važnosti prilagođavanja knjižničnih usluga različitim skupinama korisnika, potičući njihov osobni razvoj i doprinoseći boljoj kvaliteti života jer knjižnice kao institucije imaju ključnu ulogu u osiguravanju pristupa znanju i informacijama za sve građane, što dodatno naglašava njihovu važnost u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, narodna knjižnica, osobe treće životne dobi, posebne skupine korisnika, psihoedukativne radionice

Abstract

A public library represents a crucial institution for supporting lifelong learning, independent decision-making, and cultural advancement of individuals and social groups. Its significance lies in providing access to a wide range of knowledge and information to all users, regardless of personal characteristics such as age, ethnicity, religion, and others. At the Ivan Goran Kovačić Library – Zagreb City Libraries, various user needs are identified, and programs aimed at special groups are regularly developed. Examples of good practice for special user groups that are carried out in the Library are: "Goran's Computer Corner for Seniors", a program for senior citizens that enables them to acquire basic information and computer, and "Conflict on the Horizon - Change the Tone" - prevention of violence against and among young people psychoeducational workshops as part of a project conducted by the Society for Psychological Assistance. Workshops are intended for beneficiaries of the Center for Education Lug, focusing on violence prevention among young people by providing support in developing communication skills and conflict resolution. These examples testify to the importance of adapting library services to different user groups, encouraging their personal development, and contributing to a better quality of life. Libraries as institutions play a key role in ensuring access to knowledge and information for all citizens, further emphasizing their importance in the local community.

Keywords: lifelong learning, public library, senior citizens, special user groups, psychoeducational workshops

Uvod

Narodna knjižnica smatra se ključnom institucijom za poticanje cjeloživotnog učenja, samostalnog odlučivanja te kulturnog napretka pojedinaca i društvenih skupina. Ona predstavlja lokalno informacijsko središte omogućujući svojim korisnicima pristup različitim vrstama znanja i informacija.¹ Narodna knjižnica mora težiti tome da služi svim građanima, a pojedinac nikad nije premlad ili prestar da bi se koristio knjižnicom, bilo da je posjeti, ili se koristi uslugama koje su mrežno dostupne.

Kao potencijalne ciljane skupine korisnika navode se ljudi svih dobnih skupina i u svim fazama života, pojedinci i grupe s posebnim potrebama te ustanove unutar šire društvene zajednice. U pojedince i grupe s posebnim potrebama ubrajaju se pripadnici drugih kultura ili etničkih grupa, osobe s posebnim potrebama, ljudi vezani uz kuću, ljudi koje borave u raznim ustanovama te ljudi koji ne znaju ništa o uslugama knjižnice.²

Iz teorije u praksu

S obzirom na to da u Knjižnici Ivana Gorana Kovačića (Knjižnice grada Zagreba) prepoznajemo različite grupe korisnika, kao i njihove razne potrebe, slijede primjeri dobre prakse koji mogu poslužiti kao poticaj knjižničarima koje usluge mogu ponuditi posebnim skupinama korisnika. Knjižničarke, autorice rada, osmislile su i provode program *Goranov informatički kutak za seniore* te su se uključile u projekt Društva za psihološku pomoć *Svađa na vidiku – promijeni spiku - prevencija nasilja nad i među mladima* koji uključuje psioedukativne radionice sa štíćenicima Centra za odgoj i obrazovanje Lug.

Goranov informatički kutak za seniore

Knjižnica Ivana Gorana Kovačića uključena je u projekt 65 plus koji provode Knjižnice grada Zagreba. Projekt je namijenjen osobama treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja kroz brojne aktivnosti u knjižnicama. Program je sufinanciran sredstvima Grada Zagreba. Aktivnosti koje Knjižnica Ivana Gorana Kovačića provodi unutar projekta 65 plus su: *Izložba 65 plus, Knjigom do vrata, Sat informacijske pismenosti i Učionica bez granica*.

Jedan od primjera dobro osmišljenog programa za razvijanje informacijske i informatičke pismenost naziva se *Goranov informatički kutak za seniore*. Riječ je programu namijenjenom osobama treće životne dobi. U *Smjernicama za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* navedeno je da ne postoje općenito prihvaćena značenja definicije za „starije osobe“ i „osobe starije životne dobi“. Iako Svjetska zdravstvena organizacija ponekad svrstava osobe u dobi od šezdeset godina na više među „starije osobe“ ili „osobe starije životne dobi“, također koristi te nazive za označavanje osoba u dobi od šezdeset i pet godina na više.³

¹ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022, str. 1. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2455/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022-hr.pdf> (12. 3. 2024.)

² IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., str. 42.

³ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., Str. 46.

No, zašto baš program za osobe treće životne dobi? Kod osoba treće životne dobi često se javlja želja za osobnim razvojem i istraživanjem interesa koji su bili zapostavljeni zbog nedostatka vremena, odnosno, javlja se potreba za cjeloživotnim učenjem. Uvidjevši potrebu za cjeloživotnim učenjem osoba treće životne dobi, 2017. godine pokrenut je program *Goranov informatički kutak za seniore*. Program se održava jednom tjedno i temelji na praktičnom radu na računalu i pametnim telefonima, a polaznicima omogućuje stjecanje osnovnih znanja i vještina vezanih uz informacijsko i informatičko opismenjavanje. Program je prilagođen željama, predznanju i potrebama polaznika, a temelji se na knjizi *Osnove informacijske tehnologije*, prema kojoj je sastavljen od nekoliko etapa: dijelovi osobnog računala, radna površina, osnove oblikovanja teksta u programu za pisanje, univerzalna serijska sabirnica (USB), osnove interneta. Polaznici su također upućeni u korištenje i mogućnosti kataloga Knjižnica grada Zagreba, aplikacije e-ZaKi, posudbu i mogućnosti e-knjige, kao i zvučne e-knjige, elektroničku poštu i aplikaciju WhatsApp.

Relevantnost ovog programa vidi se ponajviše u redovnom dolasku polaznika koje ne samo da se druže tijekom radionica, već i izvan njih, te često dolaze s pitanjima o računalima i pametnim telefonima. Osobe treće životne dobi na taj način unapređuju vlastito znanje, stječu nove vještine i kompetencije te pridonose boljoj kvaliteti života (razvijanje mentalnih funkcija i memorije).

Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima

Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj polaze od pretpostavke da svaka osoba, neovisno o dobi, obrazovanju ili sposobnostima, treba imati pristup cjelokupnoj knjižničnoj građi. Navedeno uključuje i one koji su privremeno ili trajno ograničeni na boravak u središtima za zdravstvenu skrb ili druge ustanove.⁴

Također, *Konvencija o pravima djeteta* Ujedinjenih naroda naglašava pravo svakog djeteta da razvija svoje potencijale u potpunosti, uz slobodan i otvoren pristup informacijama, građi i programima, pod jednakim uvjetima za sve, neovisno o njihovim osobnim karakteristikama kao što su dob, tjelesni razvoj, spol, vjerska, nacionalna i kulturna pripadnost, jezik, socijalni status te intelektualne i tjelesne sposobnosti i vještine. Ovakav pristup osigurava da svako dijete ima priliku ostvariti svoj puni potencijal i razviti se kao individua unutar društva.⁵

Poslanje knjižnice u odnosu na usluge za mladež jest pomoći pojedincu da ostvari uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob tako što će omogućiti pristup građi i osigurati okružje koje zadovoljava specifične potrebe mladih ljudi za intelektualnim, emocionalnim i društvenim razvojem⁶ i zbog toga je povezivanje i suradnja s drugim organizacijama i ustanovama u lokalnoj zajednici važna i korisna. Ambulante, dječji vrtići, odgojno-obrazovni centri i druga mjesta gdje se skrbi o djeci, neophodni su i dobrodošli partneri, osobito u aktivnostima promicanja čitanja među djecom, roditeljima i osobama koje se profesionalno bave djecom.⁷

Centar za odgoj i obrazovanje Lug⁸ ustanova je socijalne skrbi koja u svom sastavu pruža socijalne usluge (psihosocijalnu podršku, poludnevni boravak, smještaj), provodi programe odgoja i obrazovanja na osnovnoškolskoj i srednjoškolskoj razini, nudi programe stručnog osposobljavanja te provodi odgojne mjere u skladu s propisima *Zakona o sudovima za mladež*.

⁴ Isto, str. 20-21.

⁵ IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004., Str. 5.

⁶ Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009., Str. 12.

⁷ IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Nav. dj. Str. 12.

⁸ Centar za odgoj i obrazovanje Lug. URL: <https://centar-lug.hr/> (11. 3. 2024.)

Od 1. siječnja 2023. godine Društvo za psihološku pomoć provodi projekt *Svađa na vidiku – promijeni spiku – prevencija nasilja nad i među mladima*. Projekt je financiran sredstvima Središnjeg državnog ureda za demografiju i mlade, a provodio se do 31. 12. 2023. u suradnji s partnerima: Knjižnice grada Zagreba – Knjižnica Ivana Gorana Kovačića, Učenički dom Tehničke škole Zagreb, Centar za odgoj i obrazovanje Lug. Kao što je navedeno na mrežnim stranicama Knjižnice Ivana Gorana Kovačića, osnovni cilj projekta jest prevencija nasilja nad i među mladima organiziranjem psihoedukativnih radionica za učenike srednje škole, odgojitelje u učeničkom domu i roditelje, te provedbom psihosocijalne podrške za mlade.⁹

U Knjižnici Ivana Gorana Kovačića održane su dvije radionice zatvorenoga tipa za štíćenike Centra za odgoj i obrazovanje Lug, u pratnji dipl. socijalnog pedagoga Tihomira Mikulića, koordinadora Stručne cjeline za provedbu i izvršenje odgojne mjere upućivanja u posebnu odgojnu ustanovu. Na radionicama je naglasak stavljen na teme kao što su: komunikacija, oblici i vrste nasilnog ponašanja, kontrola ljutnje, nenasilno rješavanje sukoba; te jedna otvorena radionica o učinkovitoj komunikaciji namijenjena roditeljima tinejdžera. Voditelji radionica bili su Ana Vučer i Ivan Kuliš, te je na radionicama ukupno sudjelovalo 20 polaznika.

Umjesto zaključka

Osnovni ciljevi knjižničnih programa jesu povezanost korisnika i knjižnice, korištenje knjižničnih usluga i građe te poticanje čitanja. Kreiranjem, organiziranjem i provođenjem različitih radionica i predavanja, uzimajući u obzir potrebe svih vrsta korisnika, suvremena knjižnica ima vrlo važnu ulogu u stvaranju inkluzivnog društva. Navedeni primjeri dobre prakse u Knjižnici Ivana Gorana Kovačića za posebne vrste korisnika doprinose razvoju osjećaja osobne odgovornosti, izgradnji samopoštovanja, razvijanju komunikacijskih vještina, prihvaćanju drugih ljudi, uz poštivanje njihovih prava da budu različiti te da s različitim intenzitetom napreduju, stvaranju prijateljstva, aktivnijem društvenom životu te njihovoj većoj uključenosti u zajednici.

⁹ Knjižnica Ivana Gorana Kovačića. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-ivana-gorana-kovacica/programi-i-projekti-37934/37934> (10. 3. 2024.)

Literatura

1. 65 plus. URL: <https://www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296> (12. 3. 2024.)
2. Centar za odgoj i obrazovanje Lug. URL: <https://centar-lug.hr/> (11. 3. 2024.)
3. IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice, 2022. URL: <https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2455/1/IFLA-UNESCO%20Public%20Library%20Manifesto%202022-hr.pdf> (12. 3. 2024.)
4. IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
5. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
6. Knjižnica Ivana Gorana Kovačića. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznice/knjiznica-ivana-gorana-kovacica/programi-i-projekti-37934/37934> (10. 3. 2024.)
7. Slaviček, A.; Pavlić, D. Osnove informacijske tehnologije. Zagreb: Algebra učilište, 2007.
8. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
9. Smjernice za knjižnične usluge za mladež. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

DIGITALNI KUTAK – EDUKACIJA ZA OSOBE TREĆE ŽIVOTNE DOBI

Digital corner – education for senior citizens

Primljeno: 15. 3. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Lidija Šajatović

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

lidija@gkka.hr

Sažetak

Osobe treće životne dobi često se susreću sa stereotipima i društvenim predrasudama. Iako je starenje prirodan proces i nosi niz poteškoća, od zdravstvenih problema do socijalne isključenosti, kvaliteta života starijih osoba ne mora nužno opadati. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu provodi niz programa za osobe treće životne dobi namijenjenih njihovoj društvenoj integraciji i aktivnom uključivanju u kulturne i društvene događaje lokalne zajednice. U radu je predstavljen program Digitalni kutak koji podrazumijeva održavanje individualnih edukacija u svrhu poticanja informacijske i informatičke pismenosti osoba treće životne dobi u karlovačkoj knjižnici. Sudionici programa aktivno provode slobodno vrijeme u opuštenom okruženju knjižnice, a ujedno stječu nova znanja koja su im potrebna u današnjem vremenu. Svaka životna dob ima svoje specifičnosti koje se moraju uvažavati, zato pri organizaciji knjižničnih programa za ovu skupinu korisnika na umu treba imati posebnosti u odnosu na mlađe generacije. U radu je predstavljen način rada, suradnja s dionicima u lokalnoj zajednici, ideja nastanka programa te profil sudionika edukacija. Cilj održavanja programa jest omogućiti pristup znanju i informacijama starijim građanima individualnim pristupom unutar kvalitetnih i funkcionalnih knjižničnih prostora te ih učiniti ravnopravnim sudionicima inkluzivnih programa Knjižnice.

Ključne riječi: Erasmus+, individualna edukacija, informacijska pismenost, narodna knjižnica, starije osobe

Abstract

Senior citizens often encounter stereotypes and social prejudices. Although aging is a natural process accompanied by various difficulties, from health issues to social exclusion, the quality of life for older adults doesn't necessarily have to decline. The City Library "Ivan Goran Kovačić" in Karlovac implements a range of programs for the elderly aimed at their social integration and active participation in the cultural and social events of the local community. In this paper is presented "Digital Corner," which involves providing individual education sessions to enhance the information and computer literacy of the elderly in the Karlovac library. Participants actively spend their free time in the relaxed environment of the library while acquiring new knowledge necessary in today's world. Each age group has its specific characteristics that must be respected; therefore, when organizing library programs for this user group, special considerations regarding the differences from younger generations should be taken into account. The paper presents the working method, collaboration with institutions in the local community, the program's inception idea, and the profile of education participants. The goal of the program is to provide access to knowledge and information for senior citizens through individualized approaches within quality and functional library spaces, making them equal participants in the Library's inclusive programs.

Keywords: Erasmus+, individual education, information literacy, public library, senior citizens

Uvod

Osobe treće životne dobi čine važan segment svakog društva. Razdoblje je to u životu obilježeno zrelošću, iskustvom te fizičkim, emocionalnim i socijalnim promjenama. Jedan od najčešćih izazova s kojima se starije osobe suočavaju su zdravstveni problemi, gubitak voljenih osoba, financijske poteškoće te smanjeni društveni i ekonomski resursi.

Starijim osobama važno je osigurati pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi, socijalnim uslugama i obrazovanju kako bi im se omogućilo da ostanu aktivni i neovisni što je duže moguće. Inicijative kao što su gerontološki centri, klubovi za umirovljenike ili programi za starije osobe u lokalnim zajednicama mogu pružiti podršku i resurse potrebne za održavanje kvalitetnog života u trećoj životnoj dobi. Starije osobe nužno je uključiti u različite aspekte društvenog života. Aktivnosti kao što su volontiranje, druženje, učenje novih vještina ili sudjelovanje u kulturnim i rekreativnim događajima pomažu im da što duže budu angažirani te se osjećaju korisnima.

U konačnici, važno je shvatiti da starenje nije samo puko fizičko ili biološko stanje, već kompleksan proces koji oblikuje identitet i iskustvo svake osobe. Starije osobe zaslužuju poštovanje, podršku i priliku za aktivno sudjelovanje u društvu, jer je njihov doprinos važan za zajednicu u cjelini. Upravo narodne knjižnice, kao multimedijalni kulturni centri lokalnih zajednica, u tome imaju veliku ulogu.

Narodne knjižnice i osobe treće životne dobi

Narodne knjižnice igraju ključnu ulogu u podršci osoba treće životne dobi. Za mnoge starije osobe one nisu samo mjesto gdje se posuđuju knjige, već i centar zajednice koji pruža različite resurse i programe koji obogaćuju njihove živote. Jedan od glavnih aspekata knjižničnih programa za starije osobe jest promicanje socijalne inkluzije.

IFLA-ine *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* naglašavaju cilj djelotvornih knjižničnih usluga za starije osobe. Prema njima to je „pružanje čitateljske i druge građe koja:

- potiče i podržava osobne interese
- služi kao nadoknada tjelesnim i duševnim ograničenjima
- nadopunjuje specifične terapije i aktivnosti
- pruža mogućnosti za različite razine čitateljskih sposobnosti.”¹

Američko knjižničarsko društvo također je razvilo *Smjernice za knjižnične usluge za korisnike 60+* koje obuhvaćaju osam glavnih kategorija važnih pri formiranju kvalitetnih knjižničnih usluga za osobe treće životne dobi:

- obučavanje knjižničnog osoblja
- informacijske usluge i zbirke
- identifikaciju programa i usluga
- tehnologiju
- vanjsku suradnju i partnere
- usluge za osobe vezane uz dom i posebne skupine korisnika
- prostornu pristupačnost
- financiranje i proračun.²

¹ IFLA-ine smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 48.

² Guidelines for Library Services with 60+ Audience: Best Practices. // Reference and User Services Association, 2017. URL: <https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/21016/60plusGuidelines2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (14. 3. 2024.)

Kroz različite aktivnosti poput čitateljskih klubova, predavanja, radionica, grupnih diskusija ili druženja, knjižnice omogućuju starijim osobama da se povežu s drugima, razmjenjuju ideje i iskustva te grade nove prijateljske i socijalne veze. Ovo je posebno važno s obzirom na izazove poput usamljenosti i društvene izolacije s kojima se mnogi stariji ljudi suočavaju. Osim toga, knjižnice pružaju starijim osobama pristup različitim vrstama informacija i znanja. To može uključivati pomoć pri istraživanju, edukativne programe o zdravlju, tehnologiji ili umjetnosti te mogućnost pristupa digitalnim resursima putem interneta. Kroz takve aktivnosti starije osobe mogu održavati svoju mentalnu aktivnost, kontinuirano učiti i razvijati se.

Digitalni kutak

Gledajući vrstu korisnika, 13 % korisnika Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu čine umirovljenici.³ Vođeni vizijom razvijanja cjeloživotnog učenja kao i svih vrsta pismenosti za sve dobne skupine korisnika, razvila se ideja osnivanja programa za osobe treće životne dobi.

Inkluzijom ostvarimo potencijale knjižnica projekt je Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac sufinanciran sredstvima Europske unije u sklopu programa Erasmus+, a pripada ključnoj aktivnosti obrazovanja odraslih. Trajanje projekta bilo je u razdoblju od 1. srpnja 2020. do 30. lipnja 2022. godine, a cilj je bio ojačati postojeće i razviti nove knjižnične usluge, zbližiti se s novom korisničkom populacijom i pretvoriti knjižnicu u prostor u kojem se razvija inkluzivno društvo. Jedan od ključnih ciljeva bio je implementirati nove usluge za korisnike u nepovoljnom položaju. U sklopu europske mobilnosti posjećene su knjižnice u inozemstvu koje su već implementirale inovativne programe u području rada s ranjivim skupinama. Troje djelatnika boravilo je u Gentu u Belgiji gdje su se upoznali s radom Bibliotheek De Krook i njezinih ogranaka gdje su im predstavljena organizacija i stručni rad spomenute knjižnice te usluge, programi i inovativni projekti poput *Digipunta* i *Maaker workshoop*. *Digipunt* je inicijativa grada Genta u suradnji s organizacijom trgovina rabljenom robom, a podrazumijeva savjetodavnu pomoć volontera pri korištenju mobitela, prijenosnih i stolnih računala. Upravo je navedena usluga belgijskih kolega bila inspiracija za uvođenje novog programa za osobe treće životne dobi u karlovačkoj knjižnici te se nakon povratka iz Belgije započelo s implementacijom programa.

³ Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. URL: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Strateski-plan-2021.-2025.-lektoriran-s-potpisom.pdf> (16. 3. 2024.)

U suradnji s Klubom umirovljenika Karlovac započela je provedba programa namijenjenih društvenoj integraciji osoba treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja jačanjem njihovih digitalnih kompetencija. Iako je program započeo u suradnji s Klubom umirovljenika Karlovac, sudjelovati mogu svi korisnici treće životne dobi, bez obzira na to jesu li članovi spomenutog Kluba.

Individualne edukacije *Digitalni kutak* namijenjene su svim starijim korisnicima koji žele produbiti svoja informacijska i informatička znanja.

Na edukacijama sudionici rade na svojim prijenosnim računalima, tabletima, mobitelima kao i na knjižničnom stolnom računalu. Stječu napredna znanja, poput rada na aplikacijama (npr. Skype, instaliranje i deinstaliranje aplikacija), korištenje portala e-Građani, društvenih mreža (Facebook, Instagram), e-pošte, *online* kataloga Knjižnice (samostalno produženje i rezervacija građe), pretraživanja informacija na internetu, uređivanja fotografija itd. Individualne edukacije s korisnicima omogućuju opuštenu atmosferu te često potraju duže od predviđenih 30 minuta po korisniku.

Inicijalno su se održavale svaku drugu srijedu u mjesecu no ukazala se potreba za češćim održavanjem što je rezultiralo i povećanjem broja djelatnika koji sudjeluju u provođenju edukacija; edukacije se održavaju svaku srijedu u mjesecu u jutarnjim satima, od 9 do 10 sati. U 2023. godini održana je ukupno 41 polusatna individualna edukacija. U prilog sve većoj zainteresiranosti naših sugrađana za ovim programom ide činjenica da su u 2024. godini održane već 42 individualne edukacije.

GRADSKA KNJIŽNICA "IVAN GORAN KOVAČIĆ" LJUDEVITA ŠEŠTIĆA 1, KARLOVAC
[HTTPS://GKKA.HR/](https://gkka.hr/)
 INFO@GKKA.HR

KLIKOM DO INFORMACIJA I DIGITALNI KUTAK

BESPLATNE RADIONICE ZA INFORMATIČKO I INFORMACIJSKO
 OPISMEJAVANJE OSOBA TREĆE ŽIVOTNE DOBI

OSNOVE RADA NA RAČUNALU

INSTALIRANJE APLIKACIJA NA MOBILNOM UREDAJU ILI LAPTOPU

SLUŽENJE APLIKACIJOM E-GRAĐANIN

KORIŠTENJE DRUŠTVENIH MREŽA I E-POŠTE

Grad Karlovac je putem svog info vodiča *Grad Karlovac umirovljenicima* također podržao navedeni program Knjižnice te ga uvrstio u svoju publikaciju kojom umirovljenicima i starijim građanima želi približiti korisne informacije o pogodnostima i programima pomoći.

Zaključak

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ provodi ciljne programe namijenjene društvenoj integraciji osoba treće životne dobi i njihovom aktivnom uključivanju u kulturna i društvena zbivanja pri čemu se starijim osobama prilazi kao ravnopravnim partnerima u ostvarivanju kulturnih, obrazovnih, kreativnih i informacijskih potreba. Ciklus programa namijenjenih osobama treće životne dobi, uz program *Digitalni kutak*, obuhvaća usluge i programe *Knjiga na vratima doma*, *Klikom do informacija* i *Zavičajna časkanja*. Prateći suvremene trendove u knjižničarstvu i inozemne primjere dobre prakse, karlovačka knjižnica svojim korisnicima nastoji pružiti što kreativniji sadržaj i načine provođenja slobodnog vremena, a komentari naših sugrađana dokaz je da ide u dobrom smjeru.

Literatura

1. Grad Karlovac umirovljenicima: info vodič/ priredila Draženka Sila-Ljubenko. Grad Karlovac, 2022.
2. Guidelines for Library Services with 60+ Audience: Best Practices. // Reference and User
3. IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 48.
4. Knjižnice u 2022. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2023. URL: <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58153> (12. 3. 2024.)
5. Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. URL: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Strateski-plan-2021.-2025.-lektoriran-s-potpisom.pdf> (12. 3. 2024.)
6. Services Association, 2017. URL: <https://alair.ala.org/bitstream/handle/11213/21016/60plusGuidelines2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (14. 3. 2024.)

Alisa Šehić

Centar za odgoj i obrazovanje Dubrava
alisa.sehic@centardubrava.hr

Nikolina Štrbac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
nstrbac@nsk.hr

Maja Zubčić Peleski

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Staglišće
maja.zubicic@kgz.hr

Sažetak

Knjižnica Staglišće pokrenula je u siječnju 2023. suradnju s Centrom za odgoj i obrazovanje Dubrava, ustanovom za školovanje i rehabilitaciju djece s teškoćama u razvoju, u obliku kontinuirane aktivnosti koja uključuje redovite grupne dolaske korisnika Centra u knjižnicu gdje se kroz razne tematske radionice upoznaju s knjižničnim fondom i uslugama koje knjižnica nudi. Program *Knjižnica za sve* posebno je osmišljen za korisnike Centra, a sastavni je dio projekta *Knjižnica širom otvorenih vrata* koji se već duži niz godina uspješno provodi unutar mreže Knjižnica grada Zagreba. Korisnicima Centra za odgoj i obrazovanje Dubrava posjeti knjižnici i sudjelovanje na radionicama pomažu u razvoju koncentracije i fokusa kroz aktivnosti poput čitanja ili rješavanja zadataka u ugodnoj atmosferi u kojoj se potiče učenje i rast. Boravak u knjižnici doprinosi socijalizaciji djece s teškoćama u razvoju i potiče njihovu radoznalost i kreativnost, a posebno uključenost u aktivnosti koje su prilagođene njihovim interesima i sposobnostima. Ovim radom želi se predstaviti primjer dobre suradnje knjižničara i stručnjaka odgojno-obrazovnog i edukacijsko-rehabilitacijskog profila s ciljem uključivanja djece i mladih s teškoćama u razvoju u svakodnevne aktivnosti te istovremene senzibilizacije zajednice za potrebe osoba s invaliditetom, kao i promocije njihovih prava i potreba. Također, želi se prikazati kako suradnja između dvije institucije može donijeti mnoge koristi, uključujući dijeljenje resursa, razmjenu

Abstract

In January 2023, the Staglišće Library started cooperation with the Education Centre Dubrava, an institution for the education and rehabilitation of children with disabilities, in development in the form of a continuous activity that includes regular group arrivals users of the Center to the library where, through various thematic workshops, they get to know library funds and services offered by the library. *The Library for Everyone* program was specially designed for them, and is an integral part of the *The Library Doors Wide Open* project, which has been successfully implemented for many years within the network of Libraries of the City of Zagreb. For the users of the Education Centre Dubrava, visits to the library and participation in workshops help in developing concentration and focus through activities such as reading or solving tasks in a pleasant atmosphere where learning and growth are encouraged. Visiting the library contributes to the socialization of children with developmental disabilities and encourages their curiosity and creativity, and especially involvement in activities that are adapted to their interests and abilities. This work aims to present an example of good practice through the cooperation of librarians and specialists in the educational and rehabilitation profile with the goals of helping to include children and young adults with developmental disabilities in everyday life activities and sensitize the community and promote their rights and needs. It also wants to show how cooperation between two institutions can bring many benefits, including sharing resources, exchanging knowledge and experiences, strengthening the network of contacts, and achieving common goals and results that would be more difficult to achieve by working individually.

znanja i iskustava, jačanje mreže kontakata te postizanje zajedničkih ciljeva i rezultata koji bi bili teže ostvarivi radom pojedinačno.

Ključne riječi: knjižnični program za djecu s teškoćama u razvoju, knjižnični program za osobe s invaliditetom, program *Knjižnica za sve*, projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata*, suradnja

Keywords: library program for children with developmental disabilities, library program for people with disabilities, program *The Library for Everyone*, project *The Library Doors Wide Open*, collaboration

Uvod

Program *Knjižnica za sve* osmišljen je u Knjižnici Staglišće, ogranku središnje trešnjevačke Knjižnice Tina Ujevića, posebno za specifičnu skupinu korisnika. Zamišljen je kao spoj čitanja, razgovora i kreativnog izražavanja, a s ciljem prihvaćanja knjižnice kao ugodnog i sigurnog mjesta koje im pomaže u integraciji u zajednicu. Program *Knjižnica za sve* uklopio se u projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata* kojim su objedinjeni programi namijenjeni djeci s teškoćama u razvoju te mladim i odraslim osobama s invaliditetom, a koji se u Knjižnicama grada Zagreba uspješno provodi od 2007. godine.

Svi programi projekta *Knjižnica širom otvorenih vrata* osmišljeni su vodeći se jednim od načela narodnih knjižnica da njezine službe i usluge moraju biti dostupne svima te na temelju više smjernica¹ u kojima se govori o izjednačavanju prava za osobe s invaliditetom, kako bi im približili knjižnicu kao pristupačno mjesto za zadovoljenje njihovih potreba za obrazovanjem, druženjem, informiranjem i kulturom.

O Centru za odgoj i obrazovanje Dubrava

Centar za odgoj i obrazovanje Dubrava (COO Dubrava) ustanova je za školovanje i rehabilitaciju djece s teškoćama u razvoju (djecu s tjelesnim oštećenjem ili djecu s tjelesnim oštećenjem u kombinaciji s drugim oštećenjima) i osoba s invaliditetom. COO Dubrava pruža više vrsta socijalnih usluga: boravak (poludnevni i cjelodnevni), uslugu savjetovanja i pomaganja, psihosocijalnu podršku (individualnu i grupnu kod pružatelja usluge i individualnu u obitelji), pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja (integracija), ranu razvojnu podršku te uslugu privremenog smještaja. COO Dubrava provodi djelatnost srednje škole, kao i *Program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnog života i rada*, *Program radno okupacijskih aktivnosti za odrasle korisnike* te *Dnevni centar* koji je s radom započeo 2019. godine. Različite vrste socijalnih usluga pružaju se za 250 korisnika u dobi od 3 do 65 godina, a sve imaju za cilj rehabilitaciju i unapređenje životnih uvjeta djece s teškoćama u razvoju i osoba s invaliditetom. Korisnici socijalnih usluga su djeca i odrasle osobe koji uz tjelesno, imaju i druga oštećenja, kao što su oštećenja vida, oštećenja sluha, komunikacijske i govorno-jezične teškoće, intelektualna oštećenja, mentalna oštećenja, poremećaje iz autističnog spektra. U ustanovi su zaposleni stručnjaci različitih profila, uključujući socijalne radnike, edukacijske rehabilitatore, kineziologe, logopede, medicinske sestre, njegovateljice, nastavnici, administrativno i pomoćno osoblje.

¹ Nielsen, G. S.; Irvall, B. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Smjernice za građu laganu za čitanje. / prikupio i priredio Bror I. Tronbacke. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe. / uredio John Michael Day. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Organizacija i provedba programa *Knjižnica za sve*

Dogovori oko suradnje Knjižnice Staglišće i Centra za odgoj i obrazovanje Dubrava započeli su u prosincu 2022. godine, kad se Centar uslijed rekonstrukcije matičnog objekta, zajedno sa svojim korisnicima, privremeno preselio na novu adresu u naselju Jarun, u neposrednoj blizini Knjižnice Staglišće. Odgajateljice Alisa Šehić i Helena Kormančić došle su u knjižnicu osobno dogovoriti posjet svojih korisnika, u sklopu upoznavanja novog susjedstva. Umjesto jednog posjeta, odlučilo se napraviti kontinuiranu aktivnost za njihove korisnike koja bi uključivala redovite dolaske u knjižnicu i rad na njihovom upoznavanju s knjižničnim fondom i uslugama koje knjižnica nudi.

S obzirom na dosta popunjen dnevni raspored aktivnosti koji korisnici Centra imaju, kao najbolje vrijeme za posjet knjižnici odabran je termin u 15 sati, između njihovog odmora nakon ručka, a prije provođenja radne terapije. Trebalo je pripaziti i na logističku organizaciju dolaska zbog korisnika u invalidskim kolicima, kojima je potrebna pratnja i nužan veći broj odgajatelja kako bi se posjet realizirao. Prije svakog posjeta osigurana je i pristupačnost fizičkog prostora za osobe s invaliditetom, odnosno razmještajem stolova prilagodba prostora knjižnice.

Nakon tih organizacijskih izazova trebalo je svladati i one sadržajne, odnosno pripremiti teme i prilagođen materijal za provedbu dogovorenih radionica. Kako je to knjižničarkama bio prvi susret s tako specifičnom grupom korisnika, pomogao im je pripremni razgovor s odgajateljicama koje su ih upoznale s poteškoćama koje pojedini korisnici imaju, kakve su im čitalačke i motoričke sposobnosti te im dale osnovne upute kako reagirati na određene situacije.

Skupina koja je dolazila na susrete u Knjižnicu Staglišće u drugom polugodištu školske godine 2022./23. bila je mješovitog tipa, obuhvaćajući dječake i djevojčice u dobi od 14 do 19 godina, polaznike srednje škole redovnih i posebnih programa i činilo ju je 14 korisnika Centra, te 8 njihovih odgajatelja, koji su se izmjenjivali. Nova školska godina 2023./24. donijela je promjene u rasporedu sati, što je rezultiralo promjenom sastava skupine koja sudjeluje u posjetima knjižnici. Sadašnju skupinu čine polaznici Radno-okupacijskih aktivnosti (ROA), odrasle osobe s invaliditetom u dobi od 19 do 25 godina, većinom korisnici koji su završili srednju školu u COO Dubrava, ukupno 8 korisnika, te 8 odgajatelja.

Susreti

Prvi susret održan je 19. siječnja 2023. godine. Nakon upoznavanje korisnika Centra i knjižničarki koje su im dale osnovne informacije o prostoru i uslugama knjižnice te pravilima korištenja, zajedno su prolistali izbor pripremljenih knjiga i razgovarali o njihovim najdražim knjigama.

Drugi posjet, početkom veljače, započeli su razgledavanjem izložbe stripa autora Krešimira Biuka te nakon uvodnog razgovora o stripu kao umjetničkoj vrsti i njegovoj povijesti, svi zajedno osmislili priču, izradili scenarij te u manjim timovima oblikovali po jedan kadar stripa od unaprijed izrezanih sličica. Konačni rezultat bio je njihov autorski strip naziva *Otkaćeni petak* koji je dugo krasio prostor knjižnice. Još je važniji rezultat te radionice bila odlična zabava i smijeh kojom je obilovala, jer svi su se korisnici već pomalo opustili i knjižnica im je postala ugodno mjesto druženja.

U veljači je održan još jedan susret, tematski vezan uz Valentinovo. Uz razgovor o tome što je sve ljubav i u kakvim oblicima je oni poznaju i žele, prolistali su izbor knjiga iz knjižničnog fonda ljubavne tematike. U radioničkom dijelu susreta izrađivali su pletena srca od unaprijed izrezanih dijelova kolaža.

Kako su se knjižničarke i korisnici sve više upoznavali, upoznale su i njihovu veliku ljubav prema glazbi o kojoj su najviše voljeli razgovarati. Tako je susret početkom ožujka bio posvećen glazbi; uz razgovor o pjesmama koje vole i koncertima na kojima su bili, prolistali su pripremljen izbor knjiga iz fonda biografija glazbenika te knjige o glazbenim instrumentima te odigrali zabavnu igru nalik eurovizijskom izboru,

Nakon razigranog susreta iduća tema bila je referentna zbirka. Korisnicima je objašnjeno što je referentna zbirka, gdje se u knjižnici nalazi te koje knjige sadrži. Učili su kako se njome služiti putem igre *Potruga za pojmovima prije interneta* i *Google tražilice*. Igra se pokazala kao najizazovnija igra do tada te im je češće bila potrebna asistencija knjižničarki.

Dolaskom proljeća osmišljen je susret *Poezija u proljeće* za koji su knjižničarke pripremile izbor iz poezije vodeći se kriterijima razumljivosti i zanimljivosti. Korisnike su potaknule na čitanje pjesama po vlastitom izboru. Paralelno se uz čitanje održavala i kreativna radionica izrade proljetne rascvjetane grane. Unatoč lošim čitalačkim vještinama, sudionici su rado čitali poeziju.

Susret u svibnju bio je posvećen putopisima. Kroz razgovor o njihovim putovanjima, važnim mjestima i upoznavanju novih kultura korisnici su se upoznali s fotomonografijama, turističkim vodičima i putopisnim romanima te je odigrana je igra asocijacija.

Zadnji susret prvog ciklusa tematski je bio posvećen gradu Zagrebu. Uz razgovor o tome koliko poznaju Zagreb, imaju li neko drago mjesto te kako se snalaze po njemu, odigrana je igra *Učimo zagrebački*.

S obzirom na novu skupinu korisnika u školskoj godini 2023./24. dio tema radionica je ponovljen, a ostali susreti osmišljavani su prema afinitetima članova nove grupe. Novi susreti tematizirali su basne, bajke, zagonetke i viceve, glagoljicu te književne likove dječaka u dječjim romanima. Zadržan je isti princip osmišljavanja susreta kao kombinacija razgovora, čitanja, upoznavanja s knjižničnim fondom i kreativnog rada. Tijekom nove školske godine došlo je i do promjene u knjižničarskom timu. Odlaskom knjižničarke N. Štrbac na novo radno mjesto, organiziranju susreta se priključila knjižničarka J. Raukar Landsky.

Suradnja je, osim kroz druženja, ostvarena i izložbom radova Učeničke zadruge COO Dubrava *Ispod duge* kojom je prikazan presjek njihovog zadrugarskog rada te predstavama njihove dramske skupine pod vodstvom profesorice Melite Tisovec. U Knjižnici Staglišće održane su dvije predstave: *Pljuska* i *Božićna zbrka*. Velika posjećenost predstava pokazuje koliko je knjižnica važno i drago mjesto korisnicima Centra.

Zaključak

Sumirano u brojkama, kroz program *Knjižnica za sve* od siječnja 2023. do ožujka 2024. godine održano je 18 susreta u kojima je sudjelovalo 22 korisnika, 4 knjižničarke i 8 odgajatelja. Održavanje ovog programa rezultiralo je dobrobitima i za korisnike i za knjižničarke. Korisnici su samostalno istraživali i učili, razvijali koncentraciju i fokus te, možda najvažnije, družili su se i pronašli novo mjesto gdje se osjećaju sigurno i prihvaćeno. Primijećena je značajna korist za djecu s višestrukim oštećenjima u pogledu povećane socijalizacije i samostalnosti, jer im pristupačnost knjižničnog materijala i prostora omogućuje istraživanje i samostalno učenje. Posjeti knjižnici imaju velik značaj za djecu i mlade s teškoćama jer im knjižnica omogućuje pristup izvorima znanja i informacija te im potiče razvoj čitalačkih i pismenih vještina, radoznalost i kreativnost te doprinosi njihovoj socijalizaciji. Knjižničarke su kroz ovaj program također dobile niz dobrobiti, učile kroz pripremanje prilagođenih materijala i aktivnosti te sklopile nova poznanstva.

Literatura

1. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. [prema 2. izmijenjenom izd. izvornika]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
2. Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.
3. Nielsen, G. S.; Irvall, B. Smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
4. Smjernice za građu laganu za čitanje. / prikupio i priredio Bror I. Tronbacke. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.
5. Smjernice za knjižnične službe i usluge za gluhe. / uredio John Michael Day. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.
6. Šehić, A.; Štrbac N.; Zubčić Peleski, M. Knjižnica za sve: suradnja s Centrom za odgoj i obrazovanje Dubrava / [izlaganje] 19. okrugli stol za knjižnične usluge za osobe s invaliditetom i osobe s posebnim potrebama Knjižnične usluge za osobe s teškoćama čitanja koje imaju poremećaj pozornosti s hiperaktivnošću (ADHD). (Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 22. 09. 2023.)
7. UNITED Nations. General Assembly. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom. Zagreb: Udruga za samozastupanje, [2010?]. URL: <https://www.samozastupanje.hr/wp-content/uploads/2010/06/konvencija2.pdf> (10. 4. 2024.)

ČITATELJSKI KLUB ZA SLIJEPE I SLABOVIDNE OSOBE „BIJELA SOVA“ KARLOVAC

Reading club for blind and visually impaired persons
“White Owl” Karlovac

Primljeno: 11. 4. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Marinko Polović

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
mpolovic@gkka.hr

Sažetak

U ovom radu predstavljen je rad Čitateljskog kluba za slijepe i slabovidne osobe „Bijela sova“ koji djeluje na Odjelu audiovizualne građe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Osnivanjem prvog čitateljskog kluba za slijepe i slabovidne osobe u jednoj narodnoj knjižnici u Hrvatskoj, željela se istaknuti dobrobit ovog jednostavnog načina okupljanja koji potiče članove na druženje i konstruktivno provođenje slobodnog vremena, osnažuje ljubav prema čitanju te smanjuje izolaciju u zajednici jer omogućuje ljudima sa sličnim temama i problemima dublje i smislenije povezivanje u male zajednice. S obzirom na tehničku i stručnu pomoć koju nude educirani knjižničari te zvučne knjige koje posjeduje u svom knjižničnom fondu, kao mjesto susreta članova „Bijele sove“ izabran je upravo Odjel audiovizualne građe knjižnice. Karlovačke udruge za slijepe i slabovidne osobe predstavljene su na istom mjestu organiziranim izložbama, književnim večerima, predstavljanjem slikovnica o psima vodičima u igraonici i druge, u želji da senzibiliziraju karlovačku lokalnu zajednicu na potrebe i aktivnosti slijepih osoba.

Glavne riječi: čitateljski klub, narodna knjižnica, slijepe i slabovidne osobe, zvučne i e-knjige

Abstract

In this work, we present the work of the “Bijela Sova” (eng. White Owl) Reading Club for blind and partially sighted people, which operates in the Department of Audiovisual Materials in the City Library “Ivan Goran Kovačić” Karlovac. By founding the first reading club for blind and partially sighted people at a public library in Croatia, we wanted to highlight the benefit of this simple way of gathering that encourages members to socialize and constructively spend their free time, strengthens the love of reading and reduces isolation in the community. It enables people with similar topics and problems to have a deeper and more meaningful connection in small communities. Considering the technical and professional assistance offered by the trained librarians and the audiobooks it has in its library collection, the Audiovisual Department of the Library was chosen as the meeting place for the members of the “Bijela Sova”. In the same place, Karlovac associations for blind and partially sighted people are presenting themselves, organizing exhibitions, literary evenings, presentation of picture books about guide dogs in the playroom, and others, to sensitize the Karlovac local community to the needs and activities of blind people.

Keywords: readers' club, public library, visually impaired people, audio and e-books

Čitateljski klub za slijepo i slabovidne osobe „Bijela sova“ u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac osnovan je 2015. godine. Prvi službeni susret članova ovog čitateljskog kluba održan je u ponedjeljak, 9. ožujka 2015. na Odjelu audiovizualne građe Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“, Ljudevita Šestića 1, Karlovac. Pokrenut je u suradnji s Hrvatskim čitateljskim društvom i uz pomoć Hrvatskoga saveza slijepih.

Osnivanjem prvog čitateljskog kluba za slijepo i slabovidne osobe u jednoj narodnoj knjižnici u Hrvatskoj željela se istaknuti dobrobit ovog jednostavnog načina okupljanja koji potiče članove na druženje i konstruktivno provođenje slobodnog vremena, osnažuje ljubav prema čitanju te smanjuje izolaciju u zajednici jer omogućuje ljudima sa sličnim temama i problemima dublje i smislenije povezivanje u male zajednice. Ovaj klub samo je jedan od koraka prema razvoju usluga koje knjižnica nudi ovoj skupini korisnika čime se djelatnost bazira na UNESCO-ovom Manifestu za narodne knjižnice 1994.: „Službe se narodne knjižnice zasnivaju na jednakosti pristupa svima, bez obzira na dob, rasu, spol, vjeru, nacionalnost, jezik ili društveni položaj. Posebne se službe i građa moraju osigurati za one korisnike koji se iz bilo kojeg razloga ne mogu služiti redovitim uslugama i građom, na primjer, za pripadnike jezičnih manjina, osobe s tjelesnim oštećenjima, bolesnike u bolnicama ili zatvorenike.“¹

Karlovačka knjižnica još je 2003. godine, prva u Hrvatskoj, nabavila računalo s govornom jedinicom Jaws za Knjižnicu za mlade koji i slijepim osobama omogućava pretraživanje izvora informacija na internetu. Tada je bila prva narodna knjižnica u Hrvatskoj koja je nudila tu vrstu usluge za slijepo i slabovidne korisnike. Povodom svjetskog dana Brailleovog pisma, 4. siječnja 2012. godine, knjižnica je na Odjelu audiovizualne građe otvorila Kktak za slijepo i slabovidne osobe koji je opremljen računalnom opremom i elektroničkim pomagalicama. Za kutak je Knjižnica nabavila uređaj *Poet Compact* i čitač ekrana *SuperNova*.

Slika 1. Logo Čitateljskog kluba za slijepo i slabovidne osobe „Bijela sova“ Karlovac

Poet Compact je stolni elektronički čitač teksta s programom za pretvaranje teksta u zvuk. Uređaj radi na principu skenera, skenira materijal na crnom tisku i pretvara ga u zvučni zapis te omogućava pohranjivanje skeniranih tekstova. Odjel audiovizualne građe trenutno slijepim i slabovidnim osobama, korisnicima knjižnice, nudi mogućnost posudbe zvučnih knjiga, a u ponudi je više od 300 naslova. S obzirom na tehničku i stručnu pomoć koju nude educirani knjižničari te zvučne knjige koje posjeduju u svom knjižničnom fondu, kao mjesto susreta članova čitateljskog kluba izabran je upravo Odjel audiovizualne građe.

Karlovačke udruge za slijepo i slabovidne osobe predstavljene su na istom mjestu organiziranim izložbama, književnim večerima, predstavljanjem slikovnica o psima vodičima u igraonici i druge, u želji da senzibiliziraju karlovačku lokalnu zajednicu na potrebe i aktivnosti slijepih osoba.

¹ UNESCO-ov manifest za narodne knjižnice. URL: https://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (10. 4. 2024.)

Rad čitateljskog kluba „Bijela sova“

Za voditeljicu čitateljskog kluba izabrana je djelatnica knjižnice, Senija Rački, a Marinko Polović kao koordinator. Članovi su se okupljali svakog prvog ponedjeljka u mjesecu od 15 do 17 sati u knjižnici. Na prvi susret je došlo dvadesetak članova, a tada je nastala ideja proširenja usluge i na ostale osobe s invaliditetom. Svaki susret sastoji se od dva dijela. Prvi, onaj kraći, rezerviran je za predstavljanje hrvatskih pjesnika kroz čitanje pjesama, a u drugom djelu raspravlja se o unaprijed dogovorenom književnom djelu. Za svaki sljedeći sastanak jedan od članova kluba bira knjigu koju će članovi čitati i o kojoj će raspravljati.

Kad je riječ o vođenju kluba, postavljena su pravila i neke preporuke. Moderator, odnosno voditelj grupe, odgovoran je za to da svi članovi poštuju navedena pravila kako bi grupe nesmetano i učinkovito djelovale. Ostala pravila rada razlikuju se od grupe do grupe, ovisno o tome radi li se o privatnim grupama koje se mogu slobodnije ponašati jer nisu ograničene prostorom u kojem se nalaze² ili o grupama koje susrete održavaju na javnim prostorima, npr. u knjižnicama. Ako se sastanak odvija u prostorijama knjižnica, članovi se moraju pridržavati pravila kućnog reda i ne smiju ni na koji način ometati rad osoblja, kao ni ostale korisnike.³

Uz zvučne knjige, članovi kluba mogu se koristiti i elektroničkim knjigama s obzirom na to da Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“, u suradnji s Hrvatskom knjižnicom za slijepe, nudi i posudbu e-knjiga. E-knjiga ili elektronička knjiga (eng. *e-book*) elektronički (digitalni) je ekvivalent tiskanoj knjizi. E-knjiga može sadržavati i *online* časopise te su digitalne knjige napravljene da budu slušane kao audio knjige. Uslugama Hrvatske knjižnice za slijepe mogu se koristiti slijepe osobe u zemlji i inozemstvu kao i svi oni koji imaju teškoća u čitanju standardnog tiska zbog oštećenja vida ili iz nekog drugog razloga (teško pokretne, nepokretne osobe, osobe koje imaju disleksiju, disgrafiju i sl.).⁴

U godinu dana, na 12 susreta, članovi su pročitali isto toliko knjiga, a neki od naslova i autora su: *Osmi povjerenik* Renata Baretića, *Umijeće utrkivanja po kiši* Gartha Steina, *Posrednik* Johna Grishama, *Čovjek koji je skakao u srce požara* Nicholasa Evansa, *Čudo u Poskokovoj* Dragi Ante Tomića i dr.

Slika 2. Jedan od čitateljskih susreta

² Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 60.

³ Isto.

⁴ Hrvatska knjižnica za slijepe. URL: https://www.hkzasl.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=3 (10. 4. 2024.)

Uz redovite susrete, klub svake godine slavi i svoj rođendan. Za prvu obljetnicu gost je bio kazališni i filmski redatelj Mario Kovač, koji ima višegodišnje iskustvo rada sa slijepim i slabovidnim glumcima u zagrebačkome kazalištu „Novi život“. S radom spomenutog kazališta, karlovačka publika imala se prilike upoznati prigodom treće obljetnice rada čitateljskog kluba: u sklopu obilježavanja te obljetnice u Gradskom kazalištu Zorin dom održana je besplatna predstava *Jučer sam se sjetio plave* Kazališta slijepih i slabovidnih Novi život.

Članovi „Bijele sove“ održali su i tribinu *Čitati zvučno za nas je ključno!* Gosti tribine bili su poznati hrvatski glumac i spiker Dubravko Sidor, ravnateljica Hrvatske knjižnice za slijepe Jelena Lišaja i djelatnici te ustanove, Ivan Čorak (snimatelj zvučnih izdanja u Hrvatskoj knjižnici za slijepe) i Snježana Sabljak (interpretatorica tekstova).

Slika 3. Proslava 1. rođendana „Bijele sove“

Čitateljski klub za slijepe i slabovidne osobe „Bijela sova“ ugostio je i slične hrvatske klubove. Jedan čitateljski susret održan je i s gostima Čitateljskog kluba za slijepe i slabovidne osobe „Homer“ iz Bjelovara. Spomenuti klub osnovan je 16. listopada 2017. godine u suradnji s Udrugom slijepih Bjelovar.

Među gostovanjima svakako treba navesti i Čitateljski klub slijepih i slabovidnih osoba Narodne knjižnice i čitaonice Sisak. Osim što su članovi karlovačkog kluba gostovali na osnivačkoj skupštini u Sisku, održano je i nekoliko zajedničkih susreta. Članovi oba kluba u listopadu 2016. godine sastali su se u karlovačkoj knjižnici, a tema razgovora bila je knjiga *Kalendar Maja* Zorana Ferića.

„Bijele sove“ izvan prostora Knjižnice

„Pročitano, usvojeno“, jedna je od rečenica koja je prakticirana kroz rad kluba. Nakon čitanja nekih od djela eminentnih hrvatskih autorica i autora, članovi kluba posjetili su rodna mjesta pisaca bližih Karlovačkoj županiji. Ivana Brlić-Mažuranić bila je prvi izbor. Prvi posjet bio je gradu Ogulinu i *Ivaninoj kući bajki* koja je smještena u drevnom Frankopanskom kaštelu, a sastoji se od multimedijalne stalne izložbe, biblioteke, multifunkcionalnog prostora za radionice i suvenirnice. Aktivno djeluje i kroz svoju mrežnu stranicu s virtualnom bazom bajki i *online*

knjižnicom. Tom prigodom članovi su posjetili i Zavičajni muzej Ogulin. Usljedili su posjeti Hrvatskom zagorju i Dvorcu Trakošćan. U Zagrebu su posjetili *Kuću Šenoa* gdje su se upoznali s zanimljivostima o životu i radu hrvatskog književnika Augusta Šenoa. *Kuća Šenoa* sinonim je za kulturnu baštinu koju su stvorili članovi obitelji Šenoa kroz četiri generacije tijekom 182 godina života u Zagrebu. Jedna od destinacija bila je i *Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke*.

Kao posebno zanimljiv posjet, svakako treba izdvojiti i gostovanje u Hrvatskoj knjižnici za slijepo osobe koja omogućava pristupačnost knjižnične građe i informacija korisnicima s teškoćama pri čitanju standardnog tiska prema njihovim potrebama i zahtjevima. Budući da sama proizvodi fond, u njezinom se sastavu nalaze studiji za snimanje zvučnih knjiga i brajčna tiskara.⁵

Slika 4. U posjetu Ogulinu

Epidemija COVIDA-19 i razdoblje nakon nje

Svjetska epidemija COVIDA-19 ostavila je, nažalost, traga i na članove Kluba „Bijela sova“. Zbog *lockdowna* u 2020. godini, klub je privremeno prestao s radom. U sljedeće dvije godine mjere su nastavljene u blažem i strožem obliku pa su pojedini članovi zbog tehničkih razloga bili onemogućeni pri fizičkom dolasku na sastanke. Otegotna okolnost koja je još više otežala rad je i starosna dob većine članova. Sve to uvjetovalo je da je čitateljski klub trenutno u stanju mirovanja, s velikom željom da što prije započne s radom i okupljanjem postojećih i novih članova. Nastavljena je i suradnja s karlovačkim udrugama slijepih kao i daljnjom nabavom naslova te opreme prilagođene slijepim i slabovidnim osobama.

Zaključak

Na kraju treba naglasiti kako je članstvo u čitateljskom klubu „Bijela sova“ prožeto samo pozitivnim iskustvima. Iako brojna istraživanja provedena u posljednjih desetak godina na temu koliko se u Hrvatskoj čita, nisu baš davala pozitivne rezultate, ta tvrdnja ne se odnosi na slijepo i slabovidno. Upravo prema brojnim čitateljskim susretima možemo zaključiti da slijepo osobe čitaju više nego videće. Teško je govoriti o društvu znanja ako je iz njega isključen bilo koji dio društva jer „Knjižnica ima važnu ulogu u jačanju društvene kohezije u području u kojemu djeluje.“⁶

⁵ Hrvatska knjižnica za slijepo. URL: <https://www.hkzasl.hr/> (10. 4. 2024.)

⁶ Horvat, A. Uključivanje u društvo: Što može učiniti knjižnica? // Slobodan pristup informacijama: 2. i 3. okrugli stol: zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 102.

Literatura

1. Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 60.
2. Djelatnost. Hrvatska knjižnica za slijepe. URL: https://www.hkzasl.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=3 (10. 4. 2024.)
3. Horvat, A. Uključivanje u društvo: što može učiniti knjižnica? // Slobodan pristup informacijama: 2. i3. okrugli stol: zbornik radova / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 102.
4. Hrvatska knjižnica za slijepe. URL: <https://www.hkzasl.hr/> (10. 4. 2024.)

UČENJE I RAZMJENA ZNANJA U TREĆOJ DOBI: PROJEKT „ČAJ I APLIKACIJE: MEĐUGENERACIJSKO UČENJE” U GALERIJi VN

Learning and Knowledge Exchange for Seniors: “The Tea and Apps: Intergenerational Learning” Project at the VN Gallery

Primljeno: 11. 4. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Svjetlana Ciglar

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Vladimira Nazora
svjetlana.ciglar@kgz.hr

Gordana Kolanović Roško

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Vladimira Nazora
gordana.kolanovic.rosko@kgz.hr

Olga Majcen Linn

Udruga Kontejner, Zagreb
omajcen@gmail.com

Sažetak

U suvremenom kontekstu, međugeneracijsko učenje postaje ključno zbog starenja populacije i potrebe za održivim zajednicama. Projektom *Ti si na potezu: šah i aplikacije*, koji se provodio u Čitaonici i Galeriji VN, uspješno se povezalo umirovljenike i osnovnoškolce kroz razmjenu znanja, potičući tako inkluzivnu praksu i povećavajući digitalnu pismenost starijih osoba. Nakon evaluacije, projekt je proširen u program *Čaj i aplikacije: međugeneracijsko učenje*. Novi program potvrdio je motivaciju sudionika za nastavkom učenja i stvaranje „sigurnog prostora” za međugeneracijsku suradnju. U radu će se kroz navedene primjeri ilustrirati pozitivan utjecaj projekata međugeneracijske suradnje u knjižnicama, potičući solidarnost, empatiju i društvenu uključenost među generacijama.

Ključne riječi: djeca, društvena uključenost, inkluzivna praksa, razmjena znanja, umirovljenici

Abstract

In the contemporary context, intergenerational learning becomes crucial due to population aging and the need for sustainable communities. The project “You're Up: Chess and Apps” successfully connected retirees and elementary school students through knowledge exchange, fostering inclusive practices and enhancing the digital literacy of older adults. After evaluation, the project expanded into the “Tea and Apps: Intergenerational Learning” program, which confirmed participants' motivation for continued learning and the creation of a „safe space” for intergenerational collaboration in the space of the Reading Room and Gallery VN. These examples illustrate the positive impact of intergenerational collaboration projects in libraries, promoting solidarity, empathy, and social inclusion among generations.

Keywords: children, social inclusion, inclusive practice, knowledge exchange, retirees

Međugeneracijsko učenje

Međugeneracijsko učenje postaje sve važnije u suvremenom globalnom kontekstu, s jedne strane određenom starenjem ukupne populacije, a s druge, potrebom za izgradnjom održivih zajednica. Politike i prakse koje potiču aktivno starenje, cjeloživotno učenje i međugeneracijsku suradnju mogu pružiti koristi u raznim područjima.

Starenje populacije fenomen je globalnih razmjera, ubrzava se tijekom 21. stoljeća, a za posljedicu ima znatne društvene promjene. Različita su mišljenja o tome kada počinje starost. No, najčešće se uzima 65. godina života, godina umirovljenja. Starije osobe dobno dijelimo na:

- od 65 do 80 godina
- 80 godina pa naviše.¹

Odlazak u mirovinu postavlja izazove kao što su smanjenje prihoda, strah od slabljenja fizičke i mentalne sposobnosti, od usamljenosti, smrti partnera, traženje nove društvene uloge, novog identiteta. Uz to, starost često podliježe stereotipima, poput sažaljenja, nemoćnosti, čak i poruge. Mnogi se upravo tada, kada imaju više slobodnog vremena i kada redefiniiraju svoj položaj u zajednici, a kako bi prevladali moguću tjeskobu i usporili procese starenja, ponovno okreću učenju, pronalaze nove aktivnosti i hobije te šire društveni krug.²

Prema konačnim rezultatima *Popisa stanovništva Republike Hrvatske 2021*. Državni zavod za statistiku utvrđuje da je udio stanovništva u dobi od 65 i više godina 22,45 %.³ Također, uočava se tendencija daljnjeg rasta. Primjerice, 1953. u Hrvatskoj je žena starijih od 65 godina bilo svega 7,9 %, a muškaraca 6 %, no 2021. udio stanovništva starijeg od 65 godina daleko je veći, žena je 25,3 %, a muškaraca 19,4 %.⁴ Razvoj tehnologije, bolja zdravstvena skrb i uopće porast kvalitete života, produljuju životni vijek. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) proglasila je desetljeće 2020. – 2023. „desetljećem zdravog starenja“.⁵ Cjelokupno društvo potiče se na to da se prilagodi sve brojnijem starijem stanovništvu, da se ruše predrasude o starijoj dobi, da se mijenja način razmišljanja i ponašanja prema starosti i starenju te da zajednica podupire sposobnosti starijih ljudi.⁶ Osobe treće životne dobi predstavljaju potencijalno najbrže rastuću skupinu korisnika knjižnica. Prema *IFLA-inim Smjernicama za narodne knjižnice* narodna knjižnica „osigurava pristup znanju, informacijama, cjeloživotnom učenju i djelima mašte pomoću niza izvora i službi, a na raspolaganju je svim članovima zajednice, bez obzira na njihovu rasu, nacionalnost, dob, spol, religiju, invaliditet, ekonomski i radni status te obrazovanje.“⁷ *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* dokument je IFLA-e u koji se posebno bavi uslugama za starije osobe. Navodi se kako „... knjižnične usluge za starije ne podržavaju samo cjeloživotno stalno obrazovanje, nego imaju za cilj i omogućivanje pristupa potrebnim društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim informacijama.“⁸ Dakle, knjižnice su tu da podupru korisnike treće životne dobi i da osmisle odgovarajuće usluge za njih.

¹ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 44-47.

² Schaie, K. W. Psihologija odrasle dobi i starenja. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2001. Str. 78.

³ Objavljeni konačni rezultati popisa 2021, (22. 9. 2022.). Državni zavod za statistiku. URL: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (4. 4. 2024.)

⁴ Konačni rezultati (22. 9. 2022). Državni zavod za statistiku. URL: https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/Press%20Corner/Prezentacije/Popis%202021._kona%C4%8Dni%20rezultati.pdf (4. 4. 2024.)

⁵ Desetljeće zdravog starenja 2020. – 2030. Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. Andrija Štampar. URL: https://stampar.hr/sites/default/files/desetljece_zdravoga_starenja.pdf (4. 4. 2024.)

⁶ Decade of Healthy Ageing 2021-2030. World Health Organization. URL: www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing (4. 4. 2024.)

⁷ IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 15.

⁸ Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009. Str. 49.

U Knjižnicama grada Zagreba te su potrebe prepoznate i već se godinama provode kroz projekt *65 plus*. Prema koordinatorici projekta, Iri Tuzlančić, to je primjer rada na dobrobiti ove populacije kojoj se na taj način omogućuje obrazovanje i u toj dobi, kvalitetni načini ispunjavanja slobodnog vremena, uključivanje u društvo i promoviranje zdrave starosti. Osobe treće životne dobi tako su ravnopravni partneri u ostvarivanju kulturnih, obrazovnih, kreativnih i informacijskih potreba. Posebna pozornost pridaje se osnaživanju starijih osoba u području zaštite njihovih ljudskih, materijalnih, zdravstvenih i socijalnih prava. Aktivnosti u sklopu projekta provode knjižničari, angažirani stručnjaci i volonteri.⁹

Inkluzivnu praksu međugeneracijskog suradničkog učenja ostvaruje i Čitaonica i Galerija VN koja je ogranak Knjižnice Vladimira Nazora u velikom sustavu Knjižnica grada Zagreba. U današnji se prostor, na uglu Ilice i Vodovodne ulice, smješta 4. ožujka 1961. godine, u novoizgrađenu stambenu zgradu. „U početku je to bio prostor za čitanje dnevnog tiska, igranje šaha, za razne društvene aktivnosti, a prve likovne izložbe ondje postavlja tadašnji ravnatelj Miljenko Pekota. Godine 1966. započinje neprekinuto postavljanje likovnih izložbi.“¹⁰

Posrijedi je specifičan polivalentni, multifunkcionalni prostor koji je ujedno čitaonica dnevnog tiska, čime je okrenuta starijoj populaciji, i galerija koja je svojim izlagačkim programom okrenuta mladoj generaciji i aktualnim umjetničkim tendencijama. „Riječ je o mjestu sraza ili spoja različitih svjetova – kao čitaonica okuplja lokalno stanovništvo, umirovljenike, ponekad i beskućnike, koji smješteni za istim velikim stolom, od 8 do 20 sati, čitaju dnevni tisak, dok je kao galerija namijenjena mladim, kreativnim umjetnicima, istraživačkom pristupu, inovativnim umjetničkim praksama.“¹¹

Prostor je to intenzivnog međugeneracijskog dijaloga. Čitaonica i Galerija VN uključuje se 2019. godine u program *65 plus* i od onda jača svoje programe nastojeći da oni budu korisni, inovativni i poticajni.

Čaj i aplikacije: međugeneracijsko učenje

Osmišljen kao odgovor na problem usamljenosti starijih osoba i potrebu za povećanjem njihove digitalne pismenosti, projekt *Ti si na potezu: šah i aplikacije* proveden je u Čitaonici Galeriji VN kao pilot projekt tijekom rujna i listopada 2023. godine.¹² Ova inicijativa donijela je svjež pristup povezivanju generacija kroz razmjenu znanja i vještina. U okviru projekta, umirovljenici su prenosili svoje iskustvo i znanje o šahu na osnovnoškolce iz viših razreda, dok su djeca, zauzvrat, podučavala umirovljenike osnovama korištenja raznih aplikacija na mobilnim telefonima. Djeca su ozbiljno pristupila svojoj ulozi „učitelja“, shvaćajući odgovornost koju nosi prenošenje znanja i iz projekta izašla osnažena novim samopouzdanjem.

Slika 1. Djeca i umirovljenici igraju šah u projektu *Ti si na potezu*

⁹ 65 plus. Knjižnice grada Zagreba. URL: www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296 (10. 4. 2024.)

¹⁰ Ciglar, S. Literarno i likovno na zagrebačkom zapadu. Galerija VN – prvih pedeset godina / uredila Olga Majcen Linn. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2022, Str. 12-14.

¹¹ Isto, str. 18.

¹² *Ti si na potezu*. Knjižnice grada Zagreba. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/ti-si-na-potezu/64250> (10. 4. 2024.)

Rezultati programa *Ti si na potezu: šah i aplikacije* pokazali su potrebu umirovljenika za daljnjim podučavanjem digitalnim tehnologijama, što je dovelo do pokretanja novog programa međugeneracijskog učenja u Čitaonici i Galeriji VN.

Rezultati programa *Ti si na potezu: šah i aplikacije*, pokazali su potrebu umirovljenika za nastavkom programa podučavanja digitalnim tehnologijama. Istraživanjem individualnih potreba i specifičnosti pristupa aplikacijama te interesa sudionika, u Čitaonici i Galeriji VN počinje novi program međugeneracijskog učenja i razmjene znanja.

Slika 2. Najava za program „Čaj i aplikacije: međugeneracijsko učenje“

U sklopu projekta *65 plus*, u travnju 2024. godine, pokrenut je novi program *Čaj i aplikacije: međugeneracijsko učenje* koji vode djelatnici Čitaonice i Galerije VN.¹³ Mlade volonterke i volonteri podučavaju umirovljenike učinkovitoj upotrebi aplikacija na mobitelima dok umirovljenici dijele svoja dugogodišnja prikupljena znanja i spoznaje. U metodologiji procjene uspješnosti započinjanja novog projekta, nakon uspješnog pilot programa međugeneracijske suradnje, korišten je anketni upitnik na namjernom uzorku ispitanika.

Slika 3. Mladi podučavaju umirovljenike korištenju aplikacija na mobitelima

¹³ Čaj i aplikacije. Knjižnice grada Zagreba. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/caj-i-aplikacije-medjugeneracijsko-ucenje/66412> (10. 4. 2024.)

Spol	Frekvencija	Postotak
Muški	4	19.05 %
Ženski	17	80.95 %
Bez odgovora	/	/
UKUPNO	21	100 %

Tablica 1. Uzorak ispitanika s obzirom na spol

Dob	Frekvencija	Postotak
31 – 45	1	4.76 %
45 – 50	2	9.52 %
50 plus	18	85.71 %
Bez odgovora	/	/
UKUPNO	21	100 %

Tablica 2. Uzorak ispitanika s obzirom na dob

Stupanj obrazovanja	Frekvencija	Postotak
Osnovna škola	2	9.52 %
Srednja škola	10	47.62 %
Viša škola	/	/
Provostupnik	1	4.76 %
Visoka škola	4	19.05 %
Magistar struke	3	14.29 %
Magistar znanosti	1	4.76 %
Doktor znanosti	/	/
Bez odgovora	/	/
UKUPNO	21	100 %

Tablica 3. Uzorak ispitanika s obzirom na stupanj obrazovanja

Sudionici programa ispunili su anketni upitnik formuliran po ljestvici Likertova tipa u kojem su iskazivali stupanj slaganja s navedenim izjavama na skali od jedan do pet. Unutar obaveznih odgovora postavljena su pitanja o iskazivanju stupnja zadovoljstva učenjem, novim poznanstvima i samim prostorom.

Slika 4. Međugeneracijska suradnja i učenje u Čitaonici i Galeriji VN

Svi ispitanici izjasnili su se da su se osjećali izrazito ugodno tijekom programa. Većina je izrazito zadovoljna stečenim znanjem, a većina ispitanika također se složila da su stekli nova i zanimljiva znanja. Većina je izrazila mišljenje da su nova znanja korisna. Sudionici su uglavnom izrazito zadovoljni novim poznanstvima i prostorom Čitaonice i Galerije VN.

Otvorena pitanja omogućila su sudionicima da izraze što im je bilo najbitnije, što su naučili, kako su se njihovi stavovi prema digitalnim tehnologijama promijenili, čime su bili nezadovoljni i koje edukacije bi željeli pohađati. Najčešći odgovori uključivali su stjecanje novih znanja, savladavanje tehnologija, edukaciju i druženje. Mnogi su istaknuli promjenu stavova prema digitalnim tehnologijama, smanjenje nesigurnosti i bolje snalaženje s aplikacijama.

Sudionici su također naveli želju za sudjelovanjem u radionicama terapije zvukom, stranih jezika, keramike, heklanja, čitalačkom klubu i dodatnim edukacijama o računalima. Evaluacija održivosti programa odvila se i putem komunikacije voditeljica programa sa sudionicima u kojoj je procijenjen stupanj zadovoljstva i interesa za nastavkom održavanja programa međugeneracijskog učenja. Razgovorom i dodatnom evaluacijom, također se pokazalo da su na motiviranost za učenje djelovali entuzijizam i strpljivost mladih volonterki i volontera koji su sudjelovali u projektu.

Rezultati anketnog upitnika o zadovoljstvu sudionika programom jasno pokazuju da su sudionici motivirani za nastavak učenja te da velik naglasak stavljaju na prednosti međugeneracijske suradnje i sklapanja novih poznanstava. Sudionici su dodatno zainteresirani za širenje programskih aktivnosti za umirovljenike te se 20 sudionika od 21, koliko ih je sudjelovalo u evaluacijskom anketnom upitniku, izjasnilo da želi nastavak programa edukacije o aplikacijama na mobitelima *Čaj i aplikacije: međugeneracijsko učenje*. Unutar grupe kreirao se „siguran prostor“ razmjene te je Čitaonica i Galerija VN time ostvarila ulogu „trećeg prostora“ inkluzivne međugeneracijske suradnje.¹⁴

¹⁴ Ille, J. Dom, posao, nešto treće : knjižnica kao „treći prostor“. // Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova. / uredile Dunja Marija Gabriel i Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 77-85.

Zaključak

U suvremenom kontekstu, međugeneracijsko učenje izranja kao ključna strategija suočavanja s izazovima starenja populacije i potrebom za održivim zajednicama. Projekti poput *Čaji aplikacije: međugeneracijsko učenje* predstavljaju primjer kako se međugeneracijskim suradnjama može potaknuti inkluzivno učenje i osnažiti društvene veze. Evaluacija programa pokazuje pozitivne rezultate i interes sudionika za nastavak ovakvih inicijativa. Sudionici izražavaju zadovoljstvo stjecanjem novih znanja, uspostavljanjem novih poznanstava te ugodnim iskustvom provedenim u prostorima kao što su Čitaonica i Galerija VN. Programi međugeneracijske suradnje potiču učenje, smanjuju otpor prema novim tehnologijama i povećavaju društvenu uključenost. Međugeneracijsko učenje ne samo da odgovara na demografske izazove već ovi programi predstavljaju bitan segment u izgradnji društva koje cijeni i podržava sve svoje članove, bez obzira na dob.

Literatura

1. 65 plus. Knjižnice grada Zagreba. URL: www.kgz.hr/hr/65-plus-1296/1296 (10. 4. 2024.)
2. Bunić, S. Projekt 65 knjižnica grada Zagreba: aktivno uključivanje osoba treće životne dobi u kulturna i društvena zbivanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 53, 2(2010.), str. 15-25.
3. Bunić, S. Suradnja knjižnica grada Zagreba s knjižnicama umirovljeničkih domova. // Slobodan pristup informacijama: 2. i 3. okrugli stol. / uredile Alemka Belan-Simić i Aleksandra Horvat. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 143-152.
4. Ciglar, Svjetlana. Literarno i likovno na zagrebačkom zapadu. Galerija VN – prvih pedeset godina / uredila Olga Majcen Linn. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, Galerija VN, 2022.
5. Čaj i aplikacije. Knjižnice grada Zagreba. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/caj-i-aplikacije-medjugeneracijsko-ucenje/66412> (10. 4. 2024.)
6. Decade of Healthy Ageing 2021-2030. World Health Organization. URL: www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing (4. 4. 2024.)
7. Desetljeće zdravog starenja 2020. – 2030. Nastavni zavod za javno zdravstvo dr. Andrija Štampar. URL: https://stampar.hr/sites/default/files/desetljece_zdravoga_starenja.pdf (4. 4. 2024.)
8. IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
9. Ille, J. Dom, posao, nešto treće: knjižnica kao „treći prostor“. // Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova. / uredile Dunja Marija Gabriel i Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 77-85.
10. Konačni rezultati (22. 9. 2022.). Državni zavod za statistiku. URL: https://dzs.gov.hr/UserDocImages/Press%20Corner/Prezentacije/Popis%202021._kona%C4%8Dni%20rezultati.pdf (4. 4. 2024.)
11. Objavljeni konačni rezultati popisa 2021, (22. 9. 2022.). Državni zavod za statistiku. URL: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (4. 4. 2024.)
12. Opća deklaracija o ljudskim pravima (27. 11. 2009.). Narodne Novine. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2009_11_12_143.html (4. 4. 2024.)
13. Schaie, K. W. Psihologija odrasle dobi i starenja. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2001.
14. Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj / sastavila radna skupina pod predsjedanjem Nancy Mary Panella. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
15. Ti si na potezu. Knjižnice grada Zagreba. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/ti-si-na-potezu/64250> (10. 4. 2024.)
16. Tuzlančić I. Knjižnične usluge za osobe starije životne dobi [Diplomski rad]. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet; 2020. URL: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:777786> (8. 4. 2024.)

INKLUZIVNO VOLONTERSTVO U KNJIŽNICI JELKOVEC

Inclusive Volunteering in Jelkovec Library

Primljeno: 12. 4. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Iva Klak Mršić

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Jelkovec
iva.klak.mrsic@kgz.hr

Margareta Matijević Kunst

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Jelkovec
margareta.matijevic.kunst@kgz.hr

Sažetak

Narodne knjižnice, pružanjem knjižničnih usluga i osiguravanjem građe na različitim medijima i virtualnim pristupom, nastoje zadovoljiti kulturne, obrazovne i informacijske potrebe, uključujući razonodu i slobodno vrijeme pojedinca te cjelokupne lokalne zajednice u kojoj djeluju. U osmišljavanju i provedbi knjižničnih programa u Knjižnici Jelkovec (Knjižnice grada Zagreba) uz knjižničare sudjeluju i volonteri. Od 2013. godine u različitim programima Odjela za djecu i mladež uključeni su volonteri, a od 2022. godine provodi se i inkluzivno volontiranje na Odjelu za odrasle. Uz pomoć volontera održane su likovne i robotičke radionice, radionice učenja stranih jezika, igranja društvenih igara i čitateljski klub. Od 2016. do 2020. godine čitateljski klub *Čitafora* djelovao je na Odjelu za djecu i mlade, a od 2019. godine i na Odjelu za odrasle čime započinje prva suradnja Odjela za odrasle i volontera. U 2022. godini, kao posljedica dugogodišnje suradnje udruga civilnog društva i ustanova socijalne skrbi u naselju Novi Jelkovec i Knjižnice Jelkovec, započinje inkluzivno volontiranje na Odjelu za djecu i mlade. U radu će se predstaviti kako su volonteri tijekom protekli deset godina sudjelovali u poboljšanju knjižničnih usluga u Knjižnici Jelkovec.

Gljučne riječi: društvena uloga knjižnica, narodna knjižnica, volonterstvo

Abstract

Public libraries offer different services and provide resources in a variety of media and virtual access, in order to satisfy cultural, educational and information needs, including free time and entertainment for individuals and their local community. Alongside librarians, volunteers are included in designing and implementing library programs in the Jelkovec Library (Zagreb City Libraries). They are involved in different library programs since 2013 in the Children's and Youth Department and since 2022 the Department for Adults implements Inclusive Volunteering. Volunteers were involved in robotic workshops, foreign language workshops, book clubs and playing board games. From 2016 to 2020, reading club Fun to read was part of the Children's Department and then it transitioned to Adults Department, so 2019 is the beginning of the first cooperation between the Adult's Department and volunteers. In 2022, inclusive volunteering in the Children's and Youth Department started as the result of a longstanding cooperation between civil society organizations, social welfare department in the Jelkovec residential area and Jelkovec Library. Paper will show how the volunteers were included in improving the library services of Jelkovec Library during the last ten years.

Keywords: social role of libraries, public library, volunteering

Uvod

Knjižnica Jelkovec koja djeluje u mreži Knjižnica grada Zagreba za korisnike je otvorena 10. prosinca 2012. godine. Iz *Izveštaja o radu Knjižnica grada Zagreba, Knjižnica Jelkovec* vidljivo je da je u 2012. godini tijekom prosinca bilo aktivno 430 korisnika, a u 2023. godini bilo je 2832 aktivnih korisnika.¹ Od početka rada Knjižnice Jelkovec 50 % ukupnog broja aktivnih korisnika čine korisnici Odjela za djecu i mladež, a taj je postotak porastao na 64 % u 2017. godini kada je omogućen besplatan upis u Knjižnice grada Zagreba za djecu do 15 godina starosti. Od tada, u prosjeku, djeca i mladi čine 60 % od ukupnog broja aktivnih korisnika Knjižnice Jelkovec.² Tijekom 2013. godine održano je 1065 aktivnosti na Odjelu za djecu i mladež. U 2017. godini, kada je najveći broj aktivnih korisnika bio na Odjelu za djecu i mladež, održane su 2034 aktivnosti, dok je u 2023. godini broj aktivnosti bio 854.³

Od 2013. godine u provođenju knjižničnih usluga i programa uz knjižničare sudjeluju i volonteri, i time Knjižnica Jelkovec, za svoju lokalnu zajednicu postaje istinsko mjesto pristupa informacijama, cjeloživotnom obrazovanju i kvalitetnom provođenju slobodnog vremena te opravdava naziv trećeg životnog prostora.

Volonterstvo

Zakon o volonterstvu u Hrvatskoj je donesen 2007. godine, posljednji put izmijenjen je 2021. godine, i predstavlja normativni okvir za razvoj volonterstva u Republici Hrvatskoj. S pripadajućim podzakonskim propisima uređuje temeljna načela volontiranja, uvjete volontiranja, prava i dužnosti volontera te organizatora volontiranja, kao i druga pitanja od značenja za volonterstvo. Volontiranje se smatra dobrovoljnim ulaganjem osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili zajednice, bez postojanja isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi.⁴

Stupanjem na snagu *Zakona o volonterstvu* u Knjižnicama grada Zagreba otvorena je mogućnost volontiranja. Knjižnice grada Zagreba s Volonterskim centrom Zagreb 15. studenoga 2009. potpisale su ugovor o suradnji s ciljem pokretanja volonterskog programa.⁵ Više je programa u Knjižnici Jelkovec u čijem provođenju sudjeluju volonteri.

S obzirom na broj aktivnih korisnika i programa na Odjelu za djecu i mladež, prva suradnja s volonterima u Knjižnici Jelkovec započela je 2013. godine na provedbi likovnih radionica za korisnike Odjela za djecu i mladež i provodila se do 2018. godine. Volonterka je u 2013. odradila 135 sati i 45 volonterskih dana. Tijekom 2014. godine dvije volonterke odradile su 63 sata i 27 volonterskih dana, a u 2015. godini je odrađeno 238 sati i 91 volonterski dan.⁶

Kada je Knjižnica Jelkovec postala suradnička knjižnica u programu *Američki kutak Zagreb*, u knjižnici su se počele provoditi robotičke radionice, pričaonica na engleskom jeziku i radionica pomoći u učenju engleskog jezika, koje su također odrađene uz pomoć volontera. Tijekom 2016. godine šest volontera odradilo je 256 sati i 95 volonterskih dana, a zahvaljujući volonterskom radu održavale su se i radionice švedskog jezika koje su bile popularne kod korisnika Odjela za djecu i mladež.⁷

¹ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izveštaj o radu Knjižnice Jelkovec 2012. godine i 2023. godine.

² Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izveštaj o radu Knjižnice Jelkovec 2017. godine.

³ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izveštaj o radu Knjižnice Jelkovec 2012. godine, 2017. godine i 2023. godine.

⁴ Zakon o volonterstvu, NN 84/2021. URL: <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu> (10. 4. 2024.)

⁵ Bunić, S. Volonteri u knjižnici – okolnosti i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 53, 3/4(2010.), str. 115-124.

⁶ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izveštaj o radu volontera 2013. godine, 2014. godine i 2015. godine.

⁷ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izveštaj o radu volontera 2016. godine.

Od početka rada Knjižnice Jelkovec korisnici su tražili pričaonicu na njemačkom jeziku, koja je započela 2017. godine, kada je na programima i aktivnostima u sudjelovalo šest volontera koji su odradili 78 dana i 160 sati. U 2018. godini odradeno je 95 sati i 41 voloterski dan, a uz prije navedene radionice započela je radionica igranja društvenih igara.⁸

Od 2016. do 2021. godine provođene su različite radionice u sklopu čitateljskog kluba *Čitafora*. Tri su se godine radionice provodile na Odjelu za djecu i mlade, a potom pod nazivom *Čitaj danas!* od 2019. godine započinje čitateljski klub za korisnike Odjela za odrasle. Tijekom 2019. godine tri volonterke odradile su 5 volonterskih dana i 15 sati. Prije početka pandemije COVID-19 u 2020. godini odradena su 4 volonterska dana i 12 sati na radionici čitateljskog kluba.⁹ S obzirom na epidemiološke uvjete i prilagodbu poslovanja knjižnica na novonastalu situaciju u Knjižnici Jelkovec programi u kojima su sudjelovali volonteri nisu se odvijali do rujna 2022. godine.

Inkluzivno volonterstvo

Od početka rada Knjižnica Jelkovec surađuje s Centrom za autizam i Centrom za rehabilitaciju Stančić, čije životne zajednice djeluju u naselju Novi Jelkovec, na različitim programima i aktivnostima koje omogućuju kvalitetno provođenje slobodnog vremena. Kao posljedica dugogodišnje suradnje udruga civilnog društva i ustanova socijalne skrbi u naselju Novi Jelkovec i Knjižnice Jelkovec, u 2022. godini započelo je inkluzivno volontiranje. *Zakon o volonterstvu* donosi načela inkluzivnog volontiranja, pri čemu je organizator volontiranja dužan osigurati jednake uvjete volontiranja i uključivanje pripadnika socijalno isključenih skupina stanovništva i osoba u riziku socijalne isključenosti.

Volontiranje korisnice Centra za rehabilitaciju Zagreb zbog pandemije započelo je tek u rujnu 2022. godine. Na Odjelu za djecu i mladež volonterka je radila kao pomoćnik pri obavljanju manipulantskih poslova, odnosno, pomagala je knjižničarima u održavanju knjižničkog fonda. Na taj način odradila je 11 sati u 11 volonterskih dana.

U 2023. godini u inkluzivno volontiranje bilo je uključeno šest korisnika Centra za pružanje usluga u zajednici Novi Jelkovec i korisnica Centra za rehabilitaciju Zagreb, sedam je volontera odradilo 47 volonterskih dana i 52 sata. Dvije su volonterke bile pomoćnice pri provedbi manipulantskih poslova, a tri su volontera pomagala u pripremi radionica koje se održavaju u knjižnici. Jedna je volonterka pomagala u projektu *Književni kulturni lift* pišući osvrte na pročitane knjige, a druga je volonterka čitala djeci na radionicama.

Volonteri koji sudjeluju u pripremi radionica dolaze zajedno u dogovoreno vrijeme te sa svakim volonterom radi jedan knjižničar na zadatku koji je potrebno napraviti prije određene radionice kao što je, na primjer, izrezivanje podloška za kreativnu radionicu, prepisivanje teksta i slično. Volonteri i knjižničari u protekloj su godini suradnje stekli nova znanja i vještine, dok su volonteri usvajali radne navike i socijalne kompetencije, zajedno s knjižničarima savladavali su nove izazove.

⁸ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2017. godine i 2018. godine.

⁹ Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2019. godine i 2020. godine.

Zaključak

U proteklih deset godina organiziranja volontiranja u Knjižnici Jelkovec najviše volonterskih dana, njih 95, odrađeno je 2016. godine, a najmanje (4 volonterska dana) 2020. godine. U 2016. i 2017. godini bilo je aktivnih šest volontera koji su sudjelovali u provođenju radionica na Odjelu za djecu i mladež, a tijekom 2023. godine bilo je aktivno sedam inkluzivnih volontera. Najduže se uz pomoć volontera održavala likovna radionica na Odjelu za djecu i mladež, a inkluzivno volontiranje odvijalo se u četiri različite aktivnosti. Zahvaljujući trudu, vremenu i dobroj volji 35 volontera koji su kroz deset godina odradili 462 dana i 1085 volonterskih sati u Knjižnici Jelkovec omogućeni su raznovrsni knjižnični programi i aktivnosti za korisnike knjižnice i lokalnu zajednicu.

Literatura

1. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec 2012. godine i 2023. godine.
2. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec 2017. godine.
3. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2013. godine, 2014. godine i 2015. godine.
4. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2017. godine i 2018. godine.
5. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2019. godine i 2020. godine
6. Arhiva Knjižnice Jelkovec. Izvještaj o radu volontera 2016. godine.
7. Bunić, S. Volonteri u knjižnici – okolnosti i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 53,3/4 (2010.), str. 115-124.
8. Zakon o volonterstvu, NN 84/2021. URL: <https://www.zakon.hr/z/258/Zakon-o-volonterstvu> (10. 4. 2024.)

ČITATELJSKI KLUB „KNJIŠKI MOLJAC“ GRADSKJE KNJIŽNICE I ČITAONICE OGULIN KAO OBLIK INTERAKTIVNE BIBLIOTERAPIJE

The "Bookworm" Reading Club as a Significant Form of Interactive Bibliotherapy

Primljeno: 12. 4. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Anita Brozović Šolaić

Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin
anita.brozovic1@gmail.com

Sažetak

Čitateljski klub „Knjiški moljac“ program je Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. Klub ima 10 aktivnih članova treće životne dobi koji se sastaju jednom mjesečno u prostoru Knjižnice i u Đulinu vrtu. Članovi redovitim mjesečnim druženjima zadovoljavaju potrebu za proširivanjem svojih čitateljskih interesa, a na susretima aktivno sudjeluju čitanjem bilješki ili odlomaka iz romana, ocjenjuju književno-umjetnička djela te prisustvuju brojnim gostovanjima poznatih hrvatskih književnika. U radu se predstavlja djelovanje Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ kao značajnog oblika interaktivne biblioterapije koja se referira na upotrebu literature za starije osobe namijenjene njihovu individualnom razvoju i osobnom rastu. Čitateljski klub intelektualno stimulira te omogućava razvoj ideja, bolje razumijevanje i oblikovanje identiteta u ugodnom i sigurnom okruženju, a kroz čitanje i diskusije stvara se zajednička povijest članova kluba te tako obogaćuje svaki sljedeći susret.

Ključne riječi: biblioterapija, čitanje, članovi, interaktivna biblioterapija, klub, knjižnica

Abstract

The Reading Club “Knjiški moljac” (Bookworm) is a program of the Ogulin City Library. The club has 10 elderly active members who meet once a month in the Library and in Đula's garden. Members regularmonthly gatherings satisfy the need to expand their reading interests, and actively participate in meetings by reading notes or passages from novels, evaluate literary and artistic works and attend numerous guest appearances of famous Croatian writers. The paper presents the activities of the Reading Club “Knjiški moljac” as a significant form of interactive bibliotherapy that refers to the use of literature for the elderly intended for their individual development and personal growth. The reading club intellectually stimulates and enables the development of ideas, better understanding and shaping of identity in a pleasant and safe environment, and through reading and discussions, a common history of club members is created, thus enriching each subsequent meeting.

Keywords: bibliotherapy, reading, members, interactive bibliotherapy, club, library

Promicanje čitanja i pismenosti jedna je od osnovnih zadaća narodnih knjižnica. Fenomen čitateljskih klubova postao je sastavni dio čitateljske kulture, a vrhunac svoje popularnosti doživio je u 20. stoljeću. Čitajući, pojedinac promišlja o situacijama s kojima se nije nužno susreo u životu te se upoznaje s društvenim i prirodnim fenomenima čije će mu shvaćanje olakšati život. Također, razvija sposobnost povezivanja i rješavanja problema. Na taj način čitanje omogućuje osobni razvoj. Iako mnogi čitanje smatraju individualnom aktivnošću, povijest svjedoči da su se čitanje i rasprave o pročitanoj često odvijale u grupama.¹

Čitanja u grupi uobičajena su pojava u prošlosti. Već se u antičkoj Grčkoj i Rimu njegovala kultura javnih čitanja. Već su u 4. st. pr. Kr. u Platonovoj Akademiji vođene rasprave o pročitanim djelima među studentima i nastavnicima koji su na taj način tvorili svojevrsne čitateljske grupe.²

U kontekstu hrvatske čitateljske kulture treba izdvojiti *Razgovor ugodni naroda slovinskoga* (1756.) Andrije Kačića Miošića, izrazito popularno djelo koje je u Dalmaciji imalo važnu društvenu ulogu kod seoskog stanovništva jer ga se običavalo javno čitati, nakon čega bi slušatelji komentirali pročitano.³

Čitateljski klubovi postali su popularni upravo zbog toga što su mjesta na kojima se socijalizira i razgovara o pročitanoj te na taj način njeguje kultura knjige i čitanja. Čitateljski klub ili čitateljsku grupu⁴ čini skupina ljudi koja se redovito okuplja kako bi razgovarala o pročitanoj knjizi.⁵ Kao idealan broj članova navodi se dvanaest, jer omogućava da se svi osjećaju ugodno i imaju vremena iznijeti svoje mišljenje, a istodobno postoji dinamika u razgovoru između ljudi koji se, barem na početku, ne poznaju.

Kriteriji za osnivanje čitateljskih klubova su raznovrsni, a među najčešćima su dob, spol ili neki zajednički interes, odnosno tema ili žanr.⁶ Jedan je od najvažnijih segmenata čitateljskog kluba upravo knjiga koju članovi čitaju. Postoje dva osnovna modela čitateljskih grupa – *single-title* i *multi-title grupe*. U *single-title* grupama svi čitaju istu knjigu što na susretu omogućava dubinsku analizu teksta. Sudionici imaju priliku usporediti na koji se način razlikuju njihova mišljenja o pročitanoj te tako bolje upoznaju jedni druge, ali i preispituju vlastite stavove.⁷ Za razliku od *single-title* grupa, *multi-title* grupe čitaju različite knjige na istu temu. Pri odabiru knjige za čitanje mogu uvelike pomoći popisi nagrađivanih knjiga, bestselera i klasika, preporuke s mrežnih stranica namijenjenih ljubiteljima knjiga ili se odabir može temeljiti na osobnim preporukama. Neovisno o kojem se modelu radi, odabir knjige zahtjevan je zadatak.

Voditelji čitateljskih klubova nerijetko su knjižničari koji moraju prihvatiti književni ukus članova, a ne podlijetati kritikama da se u čitateljskim klubovima ne čita kvalitetna literatura. Narodne se knjižnice iz nekoliko razloga nameću kao idealno mjesto za osnivanje čitateljskog kluba. One osiguravaju prostor i knjige te u zajednici imaju ulogu mjesta okupljanja. Također, radi se o ustanovi kojoj je jedna od temeljnih zadaća promicanje čitanja i pismenosti. Narodne knjižnice sudjeluju u programima promicanja čitanja koliko mogu i kroz svoj rad nastoje zadovoljiti potrebe korisnika kao i prepoznati one potrebe kojih oni sami možda nisu svjesni. Osnivanje

¹ Peti-Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019. Str. 45.

² Plevnik, D. Tolle lege: za slobodu čitanja. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012. Str. 104.

³ Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata : od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Knjiga III. Zagreb: Školska knjiga, 2008. Str. 310.

⁴ Autorica Ivana Bašić razlikuje pojmove čitateljska grupa i čitateljski klub, odnosno pojam grupa smatra užim pojmom od kluba. Tako unutar jednog kluba mogu postojati manje grupe koje imaju slične interese. Međutim, s obzirom na to da se u ostatku literature ovi pojmovi koriste kao sinonimi, tako će biti korišteni i ovdje.

⁵ Bašić, I. O čitateljskim grupama : metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014. Str. 27.

⁶ Isto, str. 54-57.

⁷ Isto, str. 53.

čitateljskih klubova u narodnim knjižnicama često je inicirano od samih knjižničara. Čitateljski klubovi osim što provode svoje redovite sastanke, nerijetko organiziraju sastanke s drugim čitateljskim klubovima.

Čitateljski klub „Knjiški moljac“ program je Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin koji je s radom započeo 2013. godine. Ima 10 aktivnih članova treće životne dobi koji se sastaju jednom mjesečno, utorkom, i u 18 sati započinju druženje u prostoru Knjižnice ili u Đulinu vrtu. U studenom 2023. godine Klub je proslavio jubilarnu 10. obljetnicu neprekidnog djelovanja, a tijekom 10 godina članovi su pročitali stotinjak knjiga pretežito hrvatskih književnika, ali i europskih i američkih autora. Jedan od uvjeta za odabir knjige je i broj stranica, koji ne bi trebao prelaziti 200, te da su raspoloživa barem dva primjerka knjige ne bi li svi stigli pročitati na vrijeme. Važno je pronaći knjigu koju će željeti pročitati svi bez obzira na to kakvo će mišljenje o njoj stvoriti po završetku čitanja. S vremenom su čitatelji postali samostalniji pri odabiru knjiga jer točno znaju što je primjerena knjiga za njihov klub.

Najave organiziranih susreta vidljivi su na plakatima s kratkim tekstom o planiranoj knjizi za čitanje na mrežnoj stranici Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin <https://gkc-ogulin.hr/kategorija/klub-citatelja-za-odrasle/>, Facebook stranici <https://www.facebook.com/gradskaknjiznica.ogulin> i Instagram stranici https://www.instagram.com/gradska_knjiznica_ogulin/, kao i tekstovi s fotografijama nakon održanih susreta. Ususret ili nakon organiziranih susreta, korisnici Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin koji aktivno prate objave na službenim stranicama redovito posuđuju knjigu koja je bila namijenjena za susret.

Članovi redovitim mjesečnim druženjima zadovoljavaju potrebu za proširivanjem svojih čitateljskih interesa. Struktura i pravila čitateljskih klubova temelje se na međusobnom dogovoru članova i pružaju im osjećaj stabilnosti i pripadanja. Članovi sagledavaju stvari iz različitih perspektiva, iznose argumente uz otkrivanje značajnih razlika koje ih ne razdvajaju već povezuju te zadovoljavaju potrebu za kvalitetnom i opuštenom komunikacijom u kojoj se razvijaju humor, radost i nove ideje. Čitateljski klub mjesto je povjerenja na kojemu mogu slobodnije ulaziti u rasprave i osloboditi se u iskazivanju misli i osjećaja. Uvažavaju jedni druge, izražavaju zadovoljstvo pripadanja dobnoj skupini, visoko su motivirani te razvijaju empatiju i komunikacijske vještine. Sastavni dio susreta aktivno je sudjelovanje članova čitanjem bilješki ili odlomaka iz romana, ocjenjivanje književno-umjetničkih djela, ocjenom od 1 do 5, te prisustvovanje brojnim gostovanjima poznatih hrvatskih književnika kao što su Vedrana Rudan, Julijana Matanović, Milana Vuković-Runjić, Tomislav Šovagović, Zoran Ferić, Stipe Božić, Jan Bolić i Zoran Žmirić.

Aktivno djelovanje Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ predstavlja oblik interaktivne biblioterapije koja se referira na upotrebu literature za starije osobe namijenjene njihovu individualnom razvoju i osobnom rastu. Biblioterapija je termin proizašao iz knjižničarske tradicije koja prepoznaje preporučivanje knjiga za pojedine probleme i brige. Proizlazi iz grčke riječi *biblion* (knjiga) i *therapeia* (liječenje). *Webster's Third New International Dictionary* objavio je 1961. definiciju koja je 1966. službeno prihvaćena: „Biblioterapija je upotreba biranih materijala za čitanje u terapeutske svrhe, u medicini i psihijatriji također. To je vođenje do rješavanja osobnih problema kroz direktno čitanje.“ Samuel McChord Crothers biblioterapiju definira kao „program aktivnosti utemeljen na interaktivnom procesu između medija i ljudi koji ga doživljavaju. Printani ili imaginativni materijali, ili informacija, doživljava se i o tome se raspravlja pod stručnim vodstvom.“⁸ Ovaj koncept obuhvaća shvaćanje biblioterapije kao institucionalne i društvene aktivnosti kroz korištenje didaktičke literature u programu vođenom od jednog ili više

⁸ Noć knjige 2021. : Biblioterapija – terapeutski učinak čitanja. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/noc-knjige-2021-biblioterapija-terapeutski-ucinak-citanja/57824> (12. 4. 2024.)

profesionalaca. Cilj je omogućiti pojedincu pogled u sebe u trenucima mira kao i prihvaćanje promjena u trenucima nemira i uzbuđenosti duha. Termin u knjižničarskoj struci obuhvaća značajnu važnost stvaranja posebnih popisa knjiga potrebnih za korištenje u terapijske svrhe.

Mjesečni čitateljski susreti prigodan su oblik interaktivne biblioterapije s ciljem promicanja društvene interakcije osoba treće životne dobi, intelektualne stimulacije i kognitivnog zdravlja. Caroline Shrodes, podržateljica biblioterapije, navodi da je biblioterapija učinkovita zato što dopušta pojedincu da se poistovjeti s karakterom lika te shvaćanjem da i drugi imaju probleme poput njih. Čitatelj je, poistovjećujući se s likom, emotivno uključen u rješavanje problema i tako dobiva uvid u svoju situaciju. Kroz uspostavljenu rutinu čitanja i redovito okupljanje te diskusiju članovi osiguravaju vrijeme u kojem se bave vlastitim književnim interesima i zadovoljavaju potrebu za društvom. Čitateljski su klubovi intelektualno stimulirajući te omogućavaju razvoj ideja, bolje razumijevanje i oblikovanje identiteta u ugodnom i sigurnom okruženju, a kroz čitanje i diskusije stvaraju vlastitu povijest te tako obogaćuju svaki sljedeći susret.

U Tablici 1. navedeni su statistički podatci Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ za 2023. godinu u kojoj je organizirano deset sastanaka, prisustvovanje jednom književnom susretu i zajednički susreti s dva čitateljska kluba. Iz navedenog zapisa vidljivo je da su susreti održavani kontinuirano s naglaskom na beletristici hrvatskih književnika.

Tablica 1. Popis pročitanih knjiga u 2023. godini

Redni broj	Autor/ naslov knjige	Datum	Mjesto i vrijeme	Broj članova
1.	Karen Swan: <i>Božić u snijegu</i>	31.1.2023.	17, MD (utorak)	7
2.	Slavenka Drakulić: <i>Optužena</i>	21.2.2023.	17, MD (utorak)	6
3.	Nora Verde: <i>Moja dota</i>	28.3.2023.	17, MD (utorak)	8
4.	Književni susret s Mirom Gavranom	20.4.2023.	18, VD (četvrtak)	5
5.	Jurica Pavičić: <i>Žena s drugog kata</i>	29.5.2023.	18, Đulin vrt (ponedjeljak)	7
6.	Michal Viewegh: <i>Biosupruga</i>	29.6.2023.	18:30; Đulin vrt, (ponedjeljak)	7
7.	Razgovor o pročitanim knjigama tijekom ljeta	12.9.2023.	18, MD (srijeda)	8
8.	Vedrana Rudan: <i>Doživotna robija</i> Gostovanje Čitateljskog kluba iz Međimurja	21.10.2023.	9:30, MD (subota)	20
9.	Čitateljski susret s članovima ČK <i>Cheetaj</i> iz GK Ivan Goran Kovačić iz Karlovca – 10 rođendan ČK <i>Knjiški moljac</i>	17.11.2023.	18, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac	15
10.	Marina Vujčić i Ivica Ivanišević: <i>Otpusno pismo</i>	18.12.2023.	18, MD (ponedjeljak)	9
Ukupno: 92				

Prvi ovogodišnji susret članova Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ održan je 23. siječnja 2024. Kao polazište za raspravu poslužio je izvrstan autobiografski roman *Ruska zima* autora Briana Grovera i Jima Rickardsa utemeljen na istinitoj ljubavnoj priči o Brianu Groveru i Ileani Petrovoj, objavljen u izdanju Mozaik knjige 2010.

Slika 1. Susret članova Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ 23. siječnja 2024. uz razgovor o romanu *Ruska zima*

Slika 2. Čitateljski sastanak u Đulinu vrtu te razgovor o romanu „Žena s drugog kata“ Jurice Pavičića (svibanj 2023.)

U svibnju 2023. godine u Gradskoj knjižnici i čitaonici Ogulin održan je čitateljski susret Čitateljskog kluba Cheeta(j)! iz Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ iz Karlovca na čelu s voditeljicom Sanjom Graša i članova Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ Gradske knjižnice i čitaonice Ogulin. Zašto je važno popularizirati čitanje knjiga hrvatskih autora, koliko često su zastupljene knjige europskih autora i kojih, valoriziranje odnosa: knjiga – kazalište – film, zašto čitati znanstvenu fantastiku i o čemu voditi brigu prilikom odabira, što je polazište za izbor kvalitetnog književnoumjetničkog teksta, ali i odgovarajućeg žanra, što čini neprocjenjivo iskustvo svakodnevnog užitka u čitanju, koliko vremena i koje doba dana posvetiti nesmetanom čitanju, zašto čitati poeziju i u kojoj mjeri te, ono najvažnije, koje knjige su ostavile neizbrisiv trag na većinu članova pojedinog čitateljskog kluba, samo su neka od mnogobrojnih pitanja o kojima su gosti razgovarali s domaćinima – članovima Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“. Druženje kroz razmjenu neprocjenjivih čitateljskih iskustava dokazuje snagu i neopisivu moć pisane književne riječi koja stvara nova prijateljstva.

Slika 3. Susret s članovima Čitateljskog kluba Cheeta(j)! iz Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ iz Karlovca

Slika 4. Susret s članovima Čitateljskog kluba Cheeta(j)! iz Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ iz Karlovca

Zajedničke preporuke članova Čitateljskog kluba Cheeta(j)! i Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“:

- *Hamnet*
- *Bal luđakinja*
- *American Bob*
- *40 pravila ljubavi*
- *Biosupruga*
- *Susjed*
- *Popis mojih želja*
- *Suverena čitateljica*
- *Drugi peron, četvrti kolosijek*
- *Put do sreće*
- *Danci i stranci*
- *U malu je uša đava*
- *Novela o šahu*
- *Osmi povjerenik*
- *Propuh, papuče i punica*
- *Optužena*
- *Hotel Zagorje*
- *Brdo*
- *Berači jagoda*
- *Sjećanje šume*
- *Zec na mjesecu*
- *I na početku i na kraju bijaše kava*
- *Moja dota*
- *Plačeš li to*
- *Kod kuće je najgore*
- *Tihi zov Australije*

Slika 5. Susret s članovima Čitateljskog kluba Kulturno-umjetničkog društva „Sveti Juraj na Bregu“ iz Međimurja

U okviru nacionalne manifestacije Mjesec hrvatske knjige čitateljski klub posjetile su 16. listopada 2023. članice Čitateljskog kluba koji punih pet godina djeluje u okviru Kulturno-umjetničkog društva „Sveti Juraj na Bregu“ iz Međimurja. Nakon razgledavanja prostorija knjižnice održan je sastanak te rasprava o romanu *Doživotna robija* Vedrane Rudan koji je svojom tematikom o majčinstvu kao doživotnoj robiji otvorio brojna pitanja. Članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ rado su razmijenili stečena čitateljska iskustva o brojnim knjigama koje su tijekom svog desetogodišnjeg djelovanja pročitali te prihvatili i brojne zanimljive prijedloge za nadolazeće zajedničke susrete.

Slika 6. Susret članova Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ u siječnju 2020. uz izradu straničnika

Članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ sastali su se krajem siječnja 2020. u maloj dvorani Knjižnice raspravljajući o knjizi blagdanske tematike pod naslovom *Klub božićnih kolačića*. Uz razgovor o pročitanoj romanu svatko je izradio straničnik koji će mu poslužiti za čitanje knjiga. Pozornost je posvećena i kratkim pričama iz zbirke priča *Pričaj mi priču* hrvatskih psihologinja Majde Rijavec i Dubravke Miljković.

Slika 7. Proslava 5. godišnjice djelovanja Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ 6. studenog 2018.

Slika 8. Izložba pročitanih knjiga u petogodišnjem djelovanju Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“

Članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ proslavili su petu godišnjicu djelovanja u utorak 6. studenog 2018. u maloj dvorani Knjižnice prisjetivši se četrdesetak naslova pročitanih knjiga i mnogobrojnih zajedničkih susreta te prisustvovanja promocijama knjiga hrvatskih autora. Iz mnoštva pročitanih knjiga izdvojili su najzanimljivije naslove domaćih i stranih autora: *Tihi zov Australije*, *Malo drvo*, *Susjed*, *Danci i stranci*, *I na početku i na kraju bijaše kava*, *Brdo*, *Popis mojih želja*, *Stoner*, *Osmi povjerenik*, *Primavera* i *Susjed*.

Krajem studenog 2023. posjetom Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu i Gradskom kazalištu Zorin dom članovi Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ proslavili su 10. godišnjicu aktivnog djelovanja.

Posjet je iskorišten za zajednički susret s članicama Čitateljskog kluba Cheeta(j)! te razmjenu čitateljskih iskustva u atraktivnom kafiću „Kava i knjiga“. Slavlje je privedeno kraju u Gradskom kazalištu Zorin dom gledanjem humoristične hit predstave *Pračovjek* koja na duhovit način govori o (pra)povijesti muško-ženskih odnosa, a koju je režirao i u njoj glumi Karlovčanin Peđa Gvozdić.

Slika 9. Proslava 10. rođendana Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu

Slika 10. Proslava 10. rođendana Čitateljskog kluba „Knjiški moljac“ u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu i susret s članovima Čitateljskog kluba Cheeta(j)!

Literatura

1. Bašić, I. Biblioterapija i poetska terapija: priručnik za početnike. Zagreb: Balans centar, 2011.
2. Bašić, I. O čitateljskim grupama: metodički priručnik s primjerima dobre prakse. Zagreb: Balans centar za logopedagogiju i biblioterapiju, 2014.
3. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin. URL: <https://gkc-ogulin.hr/kategorija/klub-citatelja-za-odrasle/> (12. 4. 2024.)
4. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin. URL: <https://www.facebook.com/gradskaknjiznica.ogulin> (12. 4. 2024.)
5. Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin. URL: https://www.instagram.com/gradska_knjiznica_ogulin/ (12. 4. 2024.)
6. Noć knjige 2021. : Biblioterapija – terapijski učinak čitanja. URL: <https://www.kgz.hr/hr/dogadjanja/noc-knjige-2021-biblioterapija-terapijski-ucinak-citanja/57824> (12. 4. 2024.)
7. Peti-Stantić, A. Čitanjem do (spo)razumijevanja : od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019.
8. Plevnik, D. Tolle lege: za slobodu čitanja. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2012.
9. Stipčević, A. Socijalna povijest knjige u Hrvata: od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. Knjiga III. Zagreb: Školska knjiga, 2008.

PROGRAMI ZA MLADE I ODRASLE S INVALIDITETOM U KNJIŽNICI JELKOVEC

Programs for Youth and Adults with Disabilities in Jelkovec Library

Primljeno: 12. 4. 2024.
Prihvaćeno: 20. 5. 2024.

**TEMA
BROJA**

Ana Pavlek

Knjižnice grada Zagreba: Knjižnica Jelkovec
ana.pavlek@kgz.hr

Sažetak

U cilju poticanja čitanja, cjeloživotnog učenja i društvene inkluzije djece s teškoćama u razvoju te mladih i odraslih osoba s invaliditetom, Knjižnice grada Zagreba od 2007. godine provode projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata*. Knjižnica Jelkovec, ogranak Knjižnice Sesvete i dio mreže Knjižnica grada Zagreba, uključuje se u spomenuti projekt 2015. godine, nekoliko godina nakon otvorenja u novom zagrebačkom naselju Novi Jelkovec (u početku Sopnica-Jelkovec). Osobitost naselja su ustanove socijalne skrbi, koje u Novom Jelkovcu pružaju i uslugu organiziranog stanovanja za osobe s autizmom, s tjelesnim invaliditetom i s intelektualnim teškoćama. Knjižnica Jelkovec smještena je u suvremenoj i pristupačnoj zgradi pa suradnju u okviru projekta započinje organizirajući grupne posjete knjižnici te postavljajući izložbe korisnika Centra za autizam Zagreb. Sljedećih godina Knjižnica organizira i druge vrste programa u koje uključuje nove članove te korisnike s invaliditetom uspostavljajući suradnju s Centrom za rehabilitaciju Stančić, Centrom za rehabilitaciju Zagreb te s Centrom za pružanje usluga u zajednici Novi Jelkovec. U razdoblju epidemije bolesti COVID-19 prekidaju se sve aktivnosti, a nakon ukidanja epidemioloških mjera, u 2022. godini, suradnja se sa spomenutim ustanovama nastavlja te se pokreću nove suradnje, i to s Centrom za odgoj i obrazovanje Goljak te s Društvom osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb – CeDePeom Zagreb. S obzirom da se u okviru suradnji s COO Goljak i CeDePeom Zagreb više radi s mladim i mladim odraslim osobama, posebna se pozornost posvećuje poticanju čitanja, razvijanju informacijske i drugih pismenosti te uključivanju u život zajednice.

Abstract

With the aim of promoting reading, lifelong learning and community inclusion of children with developmental difficulties and youth and adults with disabilities, the Zagreb City Libraries have been conducting the Library Doors Wide Open project since 2007. The Jelkovec Library, a branch library of the Sesvete Library and part of the Zagreb City Library network, got involved in the project in 2015, several years after it had been opened in the new Zagreb neighborhood Novi Jelkovec (previously Sopnica-Jelkovec). The particularities of the neighborhood are the social care institutions which also offer the service of organized accommodation for persons with autism, physical disability or intellectual difficulties in Novi Jelkovec. The Jelkovec Library is situated in a modern and accessible building so it started its involvement in the project by organizing group visits to the library and exhibitions of the Zagreb Center for Autism users. In the following years the Library had organized additional types of programs inclusive of new members and users with disabilities by establishing cooperation with the Stančić Center for Rehabilitation, Zagreb Center for Providing Services in Community. During the COVID-19 pandemic all activities had been interrupted, and after the epidemiological measures were lifted in 2022, the cooperation with the above-mentioned institutions have been restarted and new collaborations have been established - with the Goljak Center for Education and Zagreb Association of Persons with Cerebral Palsy and Polio (Cro. abbr. CeDePe Zagreb). Considering that the cooperations with Goljak Center and CeDePe Zagreb involve more

U radu se donosi kratak pregled održanih programa za osobe s invaliditetom u Knjižnici Jelkovec, a prije svega opis programa za mlade i mlade odrasle osobe s invaliditetom.

Ključne riječi: informacijska pismenost, mlade i odrasle osobe s invaliditetom, poticanje čitanja, uključenost u zajednicu, ustanove socijalne skrbi

youth and young adults, a special emphasis is given to promoting reading, developing information and other literacies, and inclusion in the community life. This paper gives a brief overview of the conducted programs for persons with disabilities in the Jelkovec Library, with a focus on the description of the programs for youth and young adults with disabilities.

Keywords: information literacy, youth and adults with disabilities, reading promotion, community inclusion, social care institutions

Početak novog tisućljeća, kada je doneseno više dokumenata, strategija i akcijskih planova za izjednačavanje prava osoba s invaliditetom, i knjižničarska je zajednica donijela niz smjernica za razvoj knjižničnih službi i usluga kako bi osobe s invaliditetom imale jednake mogućnosti u korištenju knjižnica. Stoga su 2007. godine Knjižnice grada Zagreba različite programe poticanja čitanja, cjeloživotnog učenja i društvene uključenosti djece s teškoćama u razvoju te mladih i odraslih s invaliditetom objedinile u zajednički projekt pod nazivom *Knjižnica širom otvorenih vrata*. Knjižnice grada Zagreba za projekt su iste godine dobile drugu nagradu Zaklade ERSTE na Natječaju za projekte za društvenu integraciju u zemljama Srednje i Jugoistočne Europe.¹ U okviru projekta organiziraju se sljedeće aktivnosti: igraonice – pričaonice – maštaonice za djecu s teškoćama sluha, govora, čitanja i pisanja; čitateljski klubovi za mlade i odrasle korisnike s invaliditetom; različita kulturna događanja i radionice za sve dobne skupine; glazbeni edukacijski susreti za slijepu i slabovidnu djecu i mladež; izrada taktilnih slikovnica za slijepu i slabovidnu; kolektivni posjeti knjižnici članova udruga i polaznika centara za djecu, mlade i odrasle s posebnim potrebama te volonterski rad osoba s posebnim potrebama.²

Dio ovih aktivnosti provodi se i u Knjižnici Jelkovec. Knjižnica Jelkovec ogranak je Knjižnice Sesvete i dio je mreže Knjižnica grada Zagreba. Nova knjižnica u mreži narodnih knjižnica grada Zagreba predviđena je u detaljnom planu uređenja stambenog naselja Sopnica-Jelkovec 2003. godine. Izgradnja knjižnice započela je 2009. godine prema idejnom projektu koji je izrađen godinu dana ranije. Zgrada knjižnice projektirana je kao samostojeći objekt površine oko 900 m² na četiri etaže te je prva namjenski građena zgrada za narodnu knjižnicu u Zagrebu. Primopredaja prostora obavljena je u veljači 2012., a svečano otvorenje i početak rada odveli su se u prosincu iste godine.

S obzirom na to da se radi o samostojećoj zgradi, prilaz glavnom ulazu u knjižnicu omogućen je sa svih strana, a pristupačan je prilaz sa zapadne strane preko platoa te istočni prilaz sa šetnice gdje postoji rampa.³ Knjižnica ima lift pa je svim korisnicima omogućen pristup svim razinama: podzemnoj s multimedijalnom dvoranom i sanitarnim čvorovima, od koji je jedan namijenjen osobama s invaliditetom, prizemlju s glavnim informativnim i posudbenim pultom te čitaonicom dnevnog tiska i časopisa, prostoru i zbirkama dječjeg odjela na prvom katu te prostoru i zbirkama odjela za odrasle na drugom katu. Smještaj i visina polica prilagođeni su

¹ Čičko, H. Projekt „Knjižnica širom otvorenih vrata“. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53, 2(2010.), str. 11-12. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/120430> (5. 4. 2024.)

² Knjižnica širom otvorenih vrata. kgz. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznica-sirom-otvorenih-vrata-5993/5993> (5. 4. 2024.)

³ Klak Mršić, I.; Matijević Kunst, M. Knjižnica Jelkovec : prvih deset godina. // Novi uvez : Glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva, XXI, 40(2023), str. 84-85. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/452288> (5. 4. 2024.)

osobama u invalidskim kolicima te se one mogu slobodno kretati između polica, a građa u slobodnom pristupu im je dostupna. Iako su daljnja poboljšanja u prostoru moguća, riječ je o vrlo modernom i pristupačnom prostoru.⁴

Stoga Knjižnica Jelkovec već 2013. godine započinje suradnju s Centrom za autizam Zagreb, no tek se 2015. godine službeno uključuje u projekt *Knjižnica širom otvorenih vrata* na temelju ove suradnje. Centar za autizam specijalizirana je ustanova za rehabilitaciju djece, mladeži i odraslih osoba s autizmom, koja od 2011. godine pruža uslugu organiziranog stanovanja svojim korisnicima u naselju Sopnica-Jelkovec (kasnije Novi Jelkovec).⁵ U 2015. godini suradnja s Centrom za autizam obuhvaćala je grupne posjete, likovne radionice i izložbe te obilježavanje Svjetskog dana svjesnosti o autizmu. Iste godine započinje i suradnja s Centrom za rehabilitaciju Stančić (Centar Stančić), ustanovom socijalne skrbi koja pruža socijalne usluge djeci i odraslim osobama s intelektualnim teškoćama. Dislocirana jedinica organiziranog stanovanja s Dnevnom centrom Jelkovec počela je s radom u naselju godinu dana ranije.⁶ Korisnici Centra Stančić u 2015. godini sudjelovali su u kreativnim radionicama i predstavi. U 2015. godini u okviru projekta ukupno je održano 224 događanja s 1300 posjeta.⁷

Sljedeće godine suradnja na organizaciji kulturnih događanja i različitih radionica nastavlja se s obje ustanove, a u okviru suradnje s Centrom Stančić u prostoru knjižnice održavani su i programi samozastupanja, na kojima su štićenici sami preuzimali uloge voditelja te uz nadzor otvarali teme i pitanja koje su smatrali važnima za raspravu.

U 2016. godini održano je ukupno 235 događanja s 1201 posjetom u okviru projekta.⁸ U 2017. godini u knjižnici su organizirana, uz uobičajena događanja i kreativne radionice, druženja korisnika Centra za autizam s volonterima Srednje škole Jelkovec i sa studentima Zdravstvenog veleučilišta i Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu. U 2017. godini u okviru projekta održano je 205 događanja s ukupno 1240 posjeta.⁹ U 2018. godini započeta je suradnja s Centrom za rehabilitaciju Zagreb, ustanovom pod nadležnošću Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, koja u naselju također pruža uslugu organiziranog stanovanja.¹⁰ Uz redovite likovne i kreativne radionice organizirane su i individualne radionice informacijskog opismenjavanja za korisnike Centra za rehabilitaciju Zagreb. U okviru projekta u 2018. godini održano je 74 događanja s 1248 posjeta.¹¹ Suradnja je nastavljena sa svim ustanovama i tijekom 2019. godine na organizaciji kulturnih događanja, edukativnih predavanja, kreativnih i informacijskih radionica te obilježavanja važnih datuma. U 2019. godini u okviru projekta održano je 70 događanja s 1209 posjeta.¹²

Početak 2020. godine obilježila je epidemija bolesti COVID-19, ali dio posjeta i radionica s korisnicima ustanova socijalne skrbi uspio se održati te je zabilježeno 129 posjeta.¹³ Naredne 2021. godine zbog strogih epidemioloških mjera s korisnicima stambenih zajednica različitih socijalnih ustanova nisu održavana događanja uživo. Organizirana je svega jedna izložba, jedna informacijska radionica s četiri polaznika te je u okviru knjižničnog projekta *Književni kulturni lift* objavljen jedan literarni uradak korisnika Centra za pružanje usluga u zajednici Novi Jelkovec.¹⁴

⁴ Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica / uredile Karolina Zlatar Radigović i Dijana Sabolović-Krajina. Prilagođeno i dopunjeno hrvatsko izdanje. Zagreb: Hrvatska knjižnica za slijepe ; Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“, 2022. Str. 28-34.

⁵ Centar za autizam. URL: <https://www.centarzaautizam.hr/index.php?lang=hr> (6. 4. 2024.)

⁶ Centar za rehabilitaciju Stančić. URL: <https://centar-stancic.hr/> (6. 4. 2024.)

⁷ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2015. godini.

⁸ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2016. godini.

⁹ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2017. godini.

¹⁰ Centar za rehabilitaciju Zagreb. URL: <https://www.czzagreb.hr/> (8. 4. 2024.)

¹¹ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2018. godini.

¹² Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2019. godini.

¹³ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2020. godini.

¹⁴ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2021. godini.

Upravo je s ovom ustanovom intenzivirana suradnja u 2022. godini nakon ukidanja epidemioloških mjera. Centar za pružanje usluga u zajednici Novi Jelkovec ustanova je socijalne skrbi čiji je osnivač Grad Zagreb, a osnovana je 2017. godine. Centar pruža usluge rane razvojne podrške i psihosocijalne podrške djeci s teškoćama u razvoju te usluge organiziranog stanovanja za odrasle osobe s tjelesnim invaliditetom.¹⁵ U suradnji s Centrom Novi Jelkovec organizirane su radionice, recitali i izložbe.

U drugoj polovini godine uspostavljena je suradnja i s Centrom za odgoj i obrazovanje Goljak. Učenici Centra su mladi s motoričkim i drugim pridruženim teškoćama i/ili kroničnim bolestima. U cilju približavanja knjige i knjižnice ovoj skupini mladih, organizirana je multisenzorička pričaonica po uzoru na pričaonice autorice Jelene Pervan. Potaknuta inozemnim primjerima, prije svega radom organizacije Bag Books te stručnjakinje i autorice Joanne Grace, Jelena Pervan¹⁶ kreirala je vlastiti program multisenzoričkog pripovijedanja. Na temelju svojih slikovnica i slikovnica drugih autora, Jelena Pervan osmislila je senzoričke priče, priče koje nastaju spajanjem pripovijedanja i osjetilnih iskustava. Upravo su multisenzoričke pričaonice, odnosno višeosjetilne pričaonice, jedno od preporučenih događanja u hrvatskom izdanju *Smjernica za pristupačnost narodnih knjižnica* iz 2022. godine.

Način na koji se djeci i mladima s teškoćama u razvoju može približiti priča, njezina je stalna preokupacija pa je s književnim programom, u okviru kojeg je nastala zbirka priča *Čarapica Pričalica*, započela obilaziti rehabilitacijske ustanove diljem Hrvatske.¹⁷

U okviru projekta Knjižnica širom otvorenih vrata u 2022. godini u Knjižnici Jelkovec održano je 24 događanja sa 700 posjeta.¹⁸ Suradnja sa svim suradničkim ustanovama socijalne skrbi posebno oživljava u 2023. kada se sve intenzivnije organiziraju razna događanja uživo. U 2023. godini u okviru projekta održano je 67 događanja s ukupno 1614 posjeta.¹⁹ U okviru suradnje s Centrom za odgoj i obrazovanje Goljak jednu od multisenzoričkih pričaonica održala je Jelena Pervan.

Suradnju s Centrom za odgoj i obrazovanje Goljak, osim spomenutog programa, obilježava i druženje roditelja učenika u prostoru knjižnice pa se koriste razne prigode za okupljanje mladih i njihovih skrbnika i za njihovo uključivanje u život knjižnice. Pokrenuta je i suradnja s Društvom osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Zagreb – CeDePeom Zagreb. CeDePe Zagreb udruga je koja skrbi za djecu i odrasle osobe s cerebralnom paralizom i ostalim motoričkim teškoćama, a vode je osobe s invaliditetom ili njihovi skrbnici. Udruga je osnovana u cilju promicanja zajedničkih interesa i prava djece, njihovih roditelja, staratelja i osoba s invaliditetom nastalih kao posljedica cerebralne i dječje paralize.²⁰ Iako je želja članova CeDePa bila da sudjeluju u

¹⁵ Centar Novi Jelkovec. URL: <https://cnjzg.hr/> (8. 4. 2024.)

¹⁶ Autorica multisenzoričkih pričaonica Jelena Pervan rođena je u Splitu 1992. godine. Diplomirala je na Fakultetu političkih znanosti. Tekstovi su joj objavljeni u časopisima za djecu *Prvi izbor*, *Radost*, *Moj Planet* i *Smib* te na obiteljskom portalu Klinfo.hr gdje se bavila temama iz kulture, umjetnosti te dječjeg razvoja. Nekoliko godina radila je kao pisac kreativnih tekstova te asistent na programu za djecu s teškoćama u razvoju u udruzi CRVENI NOSOVI klaunovi doktori. Napisala je dvije zbirke priča, jedan roman te četrnaest slikovnica za djecu, od kojih su serijal o medvjediću Hrkalu te serijal o Mrljeku i Prljeku postigli velik uspjeh među djecom. Osnivačica je Hrkalove škole kreativnog pisanja i suosnivačica škole pisanja za djecu s teškoćama u čitanju i pisanju *Superjunaci pišu*, koju je vodila u suradnji s logopedinjom Martinom Labaš Batković.

¹⁷ Čitanje i ljubav prema pričama potiče na interaktivnim književnim druženjima s djecom koje redovito održava u knjižnicama, školama, vrtićima te na dječjim festivalima. Za rad s djecom s teškoćama u razvoju educirala se na različite načine: završila je tečaj hrvatskog znakovnog jezika, edukaciju *Različiti pristupi terapeutske igre u radu s djecom s teškoćama u razvoju* Centra Proventus, edukaciju *Ekspresivne art terapije u edukaciji i rehabilitaciji* Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta te radionicu *Korištenje vizualne podrške u radu s djecom na spektru autizma* stručnjakinje Martine Trnke. Od 2013. godine članica je Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade, a od 2019. vlasnica obrta Piskinja te Kuće od priča, u kojima se bavi podukom djece i pisanjem. Za svoj kontinuirani rad na približavanju priče djeci s teškoćama u razvoju dobila je nagradu Ponos Hrvatske 2022. godine.

¹⁸ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2022. godini.

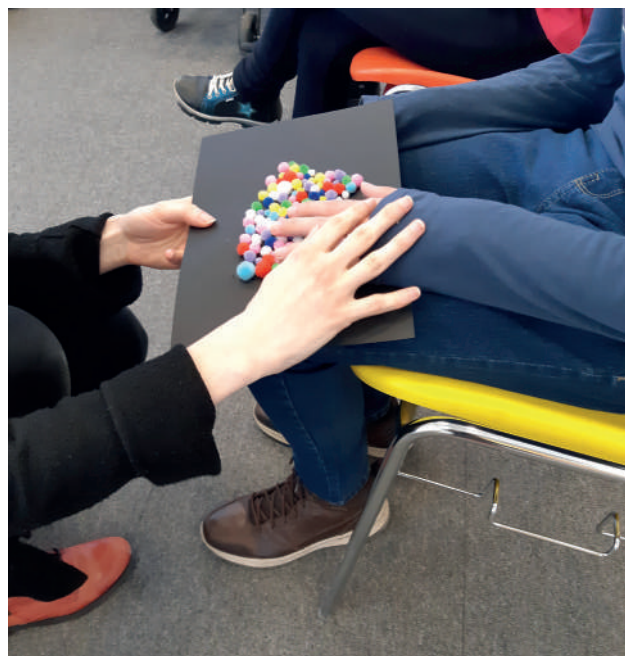
¹⁹ Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2023. godini.

²⁰ CeDePe Zagreb. URL: <https://cedepe.hr/> (12. 4. 2024.)

multisenzoričkim pričaonicama, za ovu skupinu korisnika organizirane su likovno-poetske radionice jer su primjerenije njihovoj dobi. Naime, većina članova CeDePea su mlade odrasle i odrasle osobe. Na susretima je čitana poezija, a zatim su polaznici sudjelovali u opuštajućim likovno-kreativnim aktivnostima. Nakon nekoliko radionica, koje su organizirane kao svojevrsna priprema za književni susret, članovi CeDePea sudjelovali su na predstavljanju zbirke pjesama *Šuma* pjesnika Ivana Babića. Nakon razgovora o njegovom životnom putu i pisanju, nakon čitanja pjesama iz zbirke, autor Ivan Babić darovao je svakom sudioniku primjerak zbirke pjesama *Stihovodi*.

Slika 1. Multisenzorička pričaonica sa spisateljicom Jelenom Pervan

Slika 2. Taktilni poticaj kao dio multisenzoričkog pripovijedanja

Slika 3. Književni susret s pjesnikom Ivanom Babićem

Osim likovno-poetskih radionica i književnog susreta, za članove CeDePea važno je bilo i sudjelovanje u prvoj radionici projekta društveno korisnog učenja, koji su provodili studenti s Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Studenti su za mlade odrasle iz CeDePea osmislili niz radionica na temu informacijske pismenosti, korištenja društvenih mreža i sigurnosti na internetu, koje su provođene i tijekom 2024. godine. Dok su studenti stjecali prva iskustva osmišljavajući i provodeći projekt u zajednici, koristeći znanja stečena na studiju, polaznici radionica usvajali su korisne informacije i stjecali kompetencije povezane s novim tehnologijama. Iako bez iskustva u poučavanju i u radu s osobama s invaliditetom, studenti su pod mentorstvom knjižničarki uspostavili vrlo dobru komunikaciju s članovima CeDePea, stvorili ugodnu atmosferu i zainteresirali mlade s invaliditetom za važne i aktualne teme iz područja informacijskih tehnologija. Svi su sudionici projekta bili vrlo zadovoljni provedbom.

Knjižnica Jelkovec i u budućnosti planira organizirati razna događanja u okviru projekta *Knjižnica širom otvorenih vrata*, posvećujući pozornost povezivanju osoba s invaliditetom i osoba bez invaliditeta iz lokalne i drugih zajednica i poticanju osoba s invaliditetom na sudjelovanje u planiranju i provedbi knjižničnih događanja jer uključenost u zajednicu podrazumijeva aktivnu uključenost u aktivnosti koje su obilježene međuljudskim interakcijama.²¹

²¹ Leutar, Z.; Buljevac, M. Osobe s invaliditetom u društvu. Zagreb: Pravni fakultet : Studijski centar socijalnog rada : Zavod za socijalni rad, 2020. Str. 151.

Literatura

1. CeDePe Zagreb. URL: <https://cedepe.hr/> (12. 4. 2024.)
2. Centar Novi Jelkovec. URL: <https://cnjzg.hr/> (8. 4. 2024.)
3. Centar za autizam. URL: <https://www.centarzaautizam.hr/index.php?lang=hr> (6. 4. 2024.)
4. Centar za rehabilitaciju Stančić. URL: <https://centar-stancic.hr/> (6. 4. 2024.)
5. Centar za rehabilitaciju Zagreb. URL: <https://www.crzagreb.hr/> (8. 4. 2024.)
6. Čičko, H. Projekt „Knjižnica širom otvorenih vrata“. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 53, 2(2010.), str. 11-12. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/120430> (5. 4. 2024.)
7. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2015. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2016.
8. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2016. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2017.
9. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2017. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2018.
10. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2018. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2019.
11. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2019. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2020.
12. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2020. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2021.
13. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2021. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2022.
14. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2022. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2023.
15. Izvještaj o radu Knjižnice Jelkovec u 2023. godini. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2024.
16. Klak Mršić, I.; Matijević Kunst, M. Knjižnica Jelkovec : prvih deset godina. // Novi uvez : Glasilo Zagrebačkoga knjižničarskog društva, XXI, 40(2023), str. 84-85. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/452288> (5. 4. 2024.)
17. Knjižnica širom otvorenih vrata. kgz. URL: <https://www.kgz.hr/hr/knjiznica-sirom-otvorenih-vrata-5993/5993> (5. 4. 2024.)
18. Kuća od priča. URL: <https://kucaodprica.com/> (12. 4. 2024.)
19. Leutar, Z.; Buljevac, M. Osobe s invaliditetom u društvu. Zagreb: Pravni fakultet : Studijski centar socijalnog rada : Zavod za socijalni rad, 2020.
20. Pavlek, A.; Tanković, R.; Dragaš, B. Programi poticanja čitanja za ranjive skupine u Dječjoj knjižnici Marina Držića. // Dani hrvatske knjige i riječi : Zbornik radova s Međunarodnog znanstveno-stručnog skupa 2020. : Subotica, 2. X. 2020. / uredila Katarina Čeliković. Subotica: Hrvatska čitaonica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2021. Str. 49-63
21. Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica / uredile Karolina Zlatar Radigović i Dijana Sabolović-Krajina. Prilagođeno i dopunjeno hrvatsko izdanje. Zagreb: Hrvatska knjižnica za slijepe; Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“, 2022.

**Iz knjižnica –
narodnih i školskih**

PROJEKT „HINKO KRAPEK – ČOVJEK SVOGA DOBA“

IZ KNJIŽNICA
narodnih i
školskih

Aleksandra Mikić-Grginčić

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
amikic@gkka.hr

Vedrana Kovač Vrana

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac;
Središnja knjižnica Slovenaca u Republici Hrvatskoj
vedrana@gkka.hr

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ već dugi niz godina uspostavlja čvrste veze s drugim knjižnicama i srodnim ustanovama u kulturi, na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Kroz međunarodne projekte, konferencije, razmjene stručnjaka i brojne druge aktivnosti, knjižnica promiče globalnu kulturnu razmjenu.

Izvrstan je primjer povezivanja knjižnice sa srodnim ustanovama suradnja knjižnice i Muzeja grada Karlovca, kroz pokretanje i realizaciju projekta *Hinko Krapek – čovjek svoga doba*, putujuće izložbe tematski vezane uz život i djelo fotografa Hinka Krapeka koji je značajno obilježio slovensku i hrvatsku fotografsku baštinu. Povodom 185. obljetnice karlovačke knjižnice te 30. obljetnice Središnje knjižnice Slovenaca u Republici Hrvatskoj, koja djeluje u njezinu sastavu, projekt koji je baziran na putujućoj interaktivnoj izložbi te predstavljanju istoimene monografije autorice Sande Kočevar, muzejske savjetnice Muzeja grada Karlovca, uz pokroviteljstvo Veleposlanstva Republike Slovenije u Zagrebu, predstavlja se muzejima i knjižnicama izvan Republike Hrvatske. Dugoročni cilj je ovog projekta objedinjavanje građe o fotografu Hinku Krapeku, pohranjene u drugim baštinskim ustanovama i trenutno razasute po zbirkama u Hrvatskoj, Sloveniji i Europi, te strukturiranje njegove fotografske ostavštine u specijalnu digitaliziranu zbirku. Hinko Krapek zasigurno nije bio najbolji fotograf svog vremena, no zasigurno je bio jedan od najplodnijih. Njegovi ateljei u Karlovcu i Mariboru djelovali su niz godina: 17 godina u Karlovcu i 39 godina u Mariboru. Stoga ga i Karlovac i Maribor s pravom smatraju svojim najznačajnijim fotografom tog vremena.

Autorica izložbe i monografije, muzejska savjetnica Povijesnog odjela Muzeja grada Karlovca Sanda Kočevar, tijekom nekoliko godina istraživanja popisala je, sistematizirala i digitalizirala Krapekovu baštinu, kako u muzejima, tako i u drugim nacionalnim i međunarodnim baštinskim ustanovama. O radu na Krapekovo monografiji autorica ističe: „Svrha ovoga istraživanja bila je predstaviti i kontekstualizirati baštinu Hinka Krapeka, kritički revidirati, revalorizirati te nadopuniti dosadašnje spoznaje o njegovu životu i djelu; identificirati i analizirati u skladu s financijskim, vremenskim, epidemiološkim i inim (ne)mogućnostima građu pohranjenu u domaćim i inozemnim kulturnim ustanovama, utvrditi obilježja Krapekovog opusa te potaknuti daljnje bavljenje Krapekovim opusom. Osim fotografskog rada, prate se i njegove društvene i gospodarske aktivnosti u sredinama u kojima je djelovao ocrtavajući tako Krapeka kao višeslojnu ličnost duboku ukorijenjenu u društvo i vrijeme u kojem je živio.“¹

¹ Izložba Hinko Krapek – čovjek svoga doba, (8. 3. 2023.). Muzeji grada Karlovca. URL: <https://mgk.hr/gradski-muzej-karlovac/izlozba/hinko-krapek-covjek-svoga-doba-izlozbeni-salon-ljudevit-sestic/> (16. 4. 2024.)

U okviru projekta na Zavičajnom odjelu karlovačke knjižnice oformljena je Zbirka Hinko Krapek koja je uvrštena pod preventivnu zaštitu Ministarstva kulture i medija do donošenja rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra. Knjižna građa Hinka Krapeka koja se čuva na Zavičajnom odjelu izuzetno je važan izvor za proučavanje, kako karlovačke, tako i slunjske društvene i kulturne povijesti s kraja 19. stoljeća. U 2023. godini započela je digitalizacija građe, a potom i njezina restauracija, uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske. Digitalizacija je provedena u sklopu projekta *e-Kultura: Digitalizacija kulturne baštine*.² Građa je digitalizirana u suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu, partnerskom ustanovom zaduženom za provođenje projekta u hrvatskim knjižnicama. Dosadašnji rezultat suradnje su četiri digitalizirane publikacije koje su javno dostupne na portalu Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, a u sklopu projekta *e-Kultura* osigurat će se njihova trajna pohrana i javna objava na portalu *e-Kulture*.

Konačni je cilj projekta zaštita građe i veća dostupnost široj javnosti i istraživačima te neometano pretraživanje naslova koji su im do sada, zbog njihovih oštećenja, bili nedostupni. Fotomonografija *Grad Karlovac i njegova okolica*,³ uz umjetničku vrijednost, vrijedan je izvor, ne samo za povijest fotografije, već i za arhitekturu, urbanizam, društveni i gospodarski razvoj tog razdoblja, a u nacionalnim okvirima predstavlja put kojim će krenuti i drugi. Vrijednost knjige *Na Plitvička jezera*⁴ leži u činjenici da predstavlja prvi objedinjeni pokušaj predstavljanja kulturno-povijesne i prirodne baštine Slunja i Plitvičkih jezera. U nacionalnim okvirima predstavlja put kojim će fotografija krenuti podupirući razvoj turizma. Knjižica *Priča o Plitvičkih jezerih*⁵ jedina je priča o Plitvičkim jezerima koja je nastala prema narodnoj legendi o njihovom nastajanju. Jedina je objavljena na tri jezika, a jedini primjerak je pronađen u karlovačkoj Zavičajnoj zbirci. Značaj i vrijednost Širolinog putopisa *Na Plitvička jezera!* leži u naslanjanju na bogatu tradiciju karlovačkih putopisaca i promotora prirodnih ljepota. Putopis je nastao nakon zajedničkog putovanja Krapeka i Širole na Plitvička jezera te se pretpostavlja da je Krapek znao da će Širola ostaviti pisani trag o Plitvičkim jezerima.

Osim tiska dvojezične monografije, Muzeji grada Karlovca, uz pomoć sredstava regionalnog i lokalnog proračuna te vlastitih sredstava, a u partnerstvu s Gradskom knjižnicom „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, izložbu *Hinko Krapek – čovjek svoga doba* predstavljaju po knjižnicama i muzejskim prostorima u Republici Sloveniji, s obzirom na gotovo 40 godina postojanja Krapekovog ateljea u Mariboru, te na činjenicu da je Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac Središnja knjižnica Slovenaca u Republici Hrvatskoj. Izložba je, osim prvog predstavljanja u karlovačkoj knjižnici u ožujku 2023., u protekloj i ovoj godini gostovala i u Knjižnici Mirana Jarca u Novom Mestu,⁶ Gradskoj knjižnici Ljubljana,⁷ Knjižnici Kočevje,⁸ Kulturno-prosvjetnom društvu „Bazovica“ u Rijeci te Galeriji Koprivnica,⁹ s planom za daljnja gostovanja u Mariborskoj knjižnici, Fotografskom muzeju Maribor i drugim zainteresiranim ustanovama.

Zahvaljujući inicijativi karlovačkih muzeologa i knjižničara te izvrsnoj i efikasnoj suradnji, projekt je podignut na međunarodnu razinu, u skladu sa strateškim ciljevima obje ustanove, koji zagovaraju razvoj međunarodne suradnje i otvorenost prema drugim srodnim ustanovama.

² Projekt e-Kultura : Digitalizacija kulturne baštine, (4. 3. 2020.). Ministarstvo kulture i medija. URL: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548> (16. 4. 2024.)

³ Krapek, H. Grad Karlovac i njegova okolica. Karlovac: D. Hauptfeld, 1889.

⁴ Širola, S. Na Plitvička jezera!. Karlovac: Naklada Hinka Krapeka, 1894.

⁵ Krapek, H. Priča o Plitvičkih jezerih. Karlovac: D. Hauptfeld, 1896.

⁶ Hrvatski dnevni v novomeški knjižnici: Odprtje razstave Hinko Krapek – človek svojega časa, (17. 5. 2023.). Kamra: digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin. URL: <https://www.kamra.si/novice/hrvaski-dnevni-v-novomeski-knjiznici-odprtje-razstave-hinko-krapek-clovek-svojega-casa/> (16. 4. 2024.)

⁷ Hinko Krapek – človek svojega časa, (5. 7. 2023.). Mestna knjižnica Ljubljana. URL: <https://www.mklj.si/dogodek/hinko-krapek-clovek-svojega-casa/> (16. 4. 2024.)

⁸ Razstava Hinko Krapek: človek svojega časa, (17. 10. 2023.). Knjižnica Kočevje. URL: <http://knjiznica-kocevje.si/razstava-hinko-krapek-clovek-svojega-casa/> (16. 4. 2024.)

⁹ U Galeriji Koprivnica otvorena izložba „Hinko Krapek – čovjek svoga doba“, (13. 4. 2024.). Glas Podravine. URL: <https://glaspodravine.hr/u-galeriji-koprivnica-otvorena-izlozba-hinko-krapek-covjek-svoga-doba/> (16. 4. 2024.)

Literatura

1. Hinko Krapek – človek svojega časa, (5. 7. 2023.). Mestna knjižnica Ljubljana. URL: <https://www.mklj.si/dogodek/hinko-krapek-clovek-svojega-casa/> (16. 4. 2024.)
2. Hrvaški dnevi v novomeški knjižnici: Odprtje razstave Hinko Krapek – človek svojega časa, (17. 5. 2023.). Kamra: digitalizirana kulturna dediščina slovenskih pokrajin. URL: <https://www.kamra.si/novice/hrvaski-dnevi-v-novomeski-knjiznici-odprtje-razstave-hinko-krapek-clovek-svojega-casa/> (16. 4. 2024.)

PROJEKT SLOVENIJA – NEKAD I DANAS

IZ KNJIŽNICA
narodnih i
školskih

Vedrana Kovač Vrana

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
Središnja knjižnica Slovenaca u Republici Hrvatskoj
vedrana@gkka.hr

Središnja knjižnica Slovenaca u Republici Hrvatskoj jedna je od jedanaest knjižnica nacionalnih manjina na području Hrvatske, a djeluje u okviru Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ u Karlovcu. Uz bogat knjižnični fond na slovenskom jeziku i programske aktivnosti za korisnike, u knjižnici se posljednjih šest godina provode i projekti učenja slovenskog jezika koje financira Ured Vlade Republike Slovenije za Slovence u susjednim zemljama i inozemstvu. Kroz dosadašnje edukacije naši su korisnici stekli znanja slovenskog jezika na osnovnoj i višoj razini, uz primjenu AVGS metode učenja. Tijekom 2024. godine planira se realizacija novog projekta pod nazivom *Slovenija – nekad i danas*, u okviru kojeg će se modificirati plan edukacije, a polaznicima će se uz stjecanje jezičnih kompetencija pružiti holistički pristup razumijevanju slovenske kulture. Projekt će imati naglasak upravo na isprepletenosti tradicionalne slovenske kulture s onom suvremenom. Odvijat će se u obliku intenzivnih tematskih cjelina koje će obuhvatiti ne samo usvajanje slovenskog jezika i gramatike, već i važne dijelove slovenske povijesti, književnosti, glazbe, filma i umjetnosti. Fokus će biti na zajedničkim kulturnim poveznicama između Slovenije i Hrvatske. Uz cjeloživotno učenje, polaznici će biti uključeni i u kreativne radionice, rasprave, kružoke, debatne grupe itd., a očekuju se i gostovanja stručnjaka i umjetnika iz Slovenije, ovisno o temi o kojoj će se raspravljati na tjednoj razini.

Projektom *Slovenija – nekad i danas* polaznicima će biti omogućeno stjecanje znanja o tradiciji i suvremenoj kulturi Slovenaca čime će se poboljšati uvjeti za razvoj zajedničkog kulturnog i društvenog prostora. Fokus će biti na svim dobnim skupinama polazni, s naglaskom na pripadnike slovenske nacionalne manjine, mlade osobe te osobe s invaliditetom.

Za više informacija pratite mrežne stranice Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“
<https://gkka.hr/poziv-za-sudjelovanje-u-projektu-slovenija-nekad-i-danas/>
te Facebook stranicu Središnje knjižnice Slovenaca u RH
<https://www.facebook.com/sloka.karlovac>.

„VELIKE SE PRIČE DOGODE ONIMA KOJI IH ZNAJU ISPRIČATI“ (IRA GLASS)

IZ KNJIŽNICA
narodnih i
školskih

Svjetlana Basara

Osnovna škola Mahično i Osnovna škola Rečica
knjiznica.mahicno@gmail.com

Albert Einstein, genijalac čiju (potencijalnu, s vremenom i dokazanu) darovitost obrazovni sustav nije prepoznao, o sebi je (navodno) rekao: „Nemam nikakav poseban talent, samo sam strastveno znatiželjan.“ Također je (navodno) izjavio: „Mašta je sve. To je uvid u nadolazeće životne atrakcije.“ Dakle, mašta = budućnost.

Danas živimo u svijetu koji su on i njemu slični samo zamišljali, o kojem su tek maštali. U svijetu neizmernih tehnoloških mogućnosti koji nam je, ubrzavši komunikaciju i vremenski i prostorno, ostavio dovoljno vremena za maštanje. Je li zaista? Naime, umjesto da prilagođavamo suvremenu informacijsko-komunikacijsku tehnologiju sebi i svojim potrebama, izgleda da se događa upravo obrnuto: čovjek se prilagođava tehnologiji. Kako bi što brže komunicirao, razvio je sasvim nov jezik – jezik pun kratica i gotovo isključivo imenica, jezik koji ne trpi rječničko bogatstvo – jezik robota ili umjetne (nekreativne) inteligencije¹ – jezik čovjeka bez mašte. Dakle, čovjeka bez budućnosti (držimo li se jednadžbe: mašta = budućnost). „Terminatorski“ scenarij, zar ne?

No, ne brinite. Lijek postoji i nadohvat je ruke. Ne trebate čak ni upaliti ekrane! Lijek za maštu i budućnost nalazi se u... knjizi. Čini se da to znaju i roditelji (bake, djedovi te ostala rodbina i prijatelji) jer je *Istraživanje o čitanju i kupovini knjiga u RH 2024.*² pokazalo kako je „kupovina dječjih knjiga stabilna zadnje dvije godine“ – podatak koji me kao školskoga knjižničara veseli i iznimno veseli. Veseli me jer mogu zaključiti kako roditelji (bake, djedovi te ostala rodbina i prijatelji) razumiju koliko je čitanje važno. Iznimno me veseli jer mi se čini da roditelji (bake, djedovi te ostala rodbina i prijatelji) također sve više razumijevaju koliko je razvijanje ljubavi prema čitanju neprocjenjivo. Samo će na taj način čitanje od „moranja i trebanja“ izrasti u uživanje, a poticanje čitanja tijekom odgoja i obrazovanja „samo“ će se nastaviti naslanjati na taj pozitivan osjećaj prema čitanju i knjizi stvoren u obiteljskom krugu.

Pišem „samo“ jer nije tako jednostavno poticati čitanje radite li u osnovnim školama u naseljima koja su kilometrima udaljena od gradskoga središta. Učenici tih škola (odnosno, njihovi roditelji, bake, djedovi te ostala rodbina i prijatelji) moraju iz vlastitih džepova platiti kulturi kako bi ih ona posjetila. Ili kako bi oni posjetili kulturu. Pišemo li o čitanju, to znači da u blizini nema knjižice (ili knjižare) pa da (besplatno) prošeću do (besplatnoga) književnog susreta koji organizira ta ista knjižnica (ili knjižara). Ni jedno kulturno događanje za njih nije besplatno jer ti klinci (odnosno njihovi roditelji, bake, djedovi te ostala rodbina i prijatelji) moraju namaknuti lov za prijevoz. Stoga se dovijam, no u tom se dovijanju smatram također i privilegiranom jer u obje škole – u OŠ Mahično i OŠ Rečica – imam susretljive ravnateljice – Goranu Simić-Vinski

¹ Mislite li da je ChatGPT revolucionizirao umjetnu inteligenciju u polju (jezične) kreativnosti, pročitajte članak Teda Chianga „ChatGPT Is a Blurry JPEG of the Web“, (9. 2. 2023.) The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/chatgpt-is-a-blurry-jpeg-of-the-web> (31. 5. 2024.).

² Istraživanje koje je u povodu ovogodišnje manifestacije Noć knjige provela Karika koja nedostaje d.o.o. URL: https://prijava.nocknjige.hr/datoteke/202404240721370.Karika_Noc%20knjige_2024_L.pdf (31. 5. 2024.).

i Dijanu Perišin – koje će pronaći način da izdvoje dodatna sredstva za kvalitetan rad školske knjižnice odnosno za sudjelovanje u jednom uistinu sjajnom projektu poticanja čitanja. Riječ je o međunarodnom projektu Naša mala knjižnica³ (u nastavku: NMK) koji u Lijepoj Našoj od 2018. godine vodi izdavačka kuća Ibis grafika. Dok se OŠ Rečica povremeno uključuje u NMK, OŠ Mahično je od samoga početka dio te velike međunarodne obitelji.

Dakle, ove su nastavne godine (2023./2024.) u NMK bili uključeni:

- u OŠ Mahično: učenici 3. r. s učiteljicom Jasminom Štefan, učenici 1. r. s učiteljicom Katarinom Kranjčec te učenici kombiniranog 1./4. r. PŠ Gorščaki s učiteljicom Valentinom Bukovšek
- u OŠ Rečica: učenici 3. r. s učiteljicom Marinom Kružić.

Bilo je naporno koordinirati, ali uglavnom zbog (fizičkoga) usklađivanja rada u dvije škole (koje imaju i po jednu područnu školu). No, uspijevali smo redovito se sastajati, čitati i zabavljati se na radionicama nakon čitanja. Učiteljice su vrijedno fotografirale pa sam imala dovoljno materijala za objavu na mrežnim stranicama škola, YouTube kanalima školskih knjižnica i Forumu NMK.⁴ Uistinu timski rad u poticanju čitanja. Već je i to bila lijepa nagrada: uspješna suradnja i promatranje kako kompozicije čitateljskih vlakića⁵ rastu.

Naš marljiv suradnički rad nije ostao nezapažen. Krajem siječnja 2024. voditeljica projekta NMK Danijela Varga razveselila nas je obavijestivši nas da smo „osvojili“ posjet belgijskoga dvojca, autora grafičkih romana Kamp Bravo i Ono s Leom. I zaista, radni tjedan u ponedjeljak, 12. veljače 2024., za mješovitu skupinu tridesetak učenika OŠ Mahično, PŠ Gorščaki i OŠ Rečica nije mogao bolje započeti! U učionici 3. razreda OŠ Mahično susreli smo se s piscem Stefanom Boonenom i ilustratorom Melvinom u pratnji prevoditeljice Svetlane Grubić Samaržija. U živo smo slušali nizozemski jezik i promatrali kako nastaju ilustracije. Bio je to sat za pamćenje: zabavan i nenametljivo poučan – jer je vrijedan rad uistinu bio nagrađen. Kultura je doputovala do maloga prigradskog karlovačkog naselja – Mahična – i to čak iz Belgije!

Slika 1. Belgijski dvojac Stefan Boonen i Melvin u OŠ Mahično

³ Detaljnije o projektu Naša mala knjižnica možete saznati na službenoj stranici: <https://nasamalaknjiznica.hr/>

⁴ Novost u projektu od ove nastavne godine koja mi je puno olakšala i ubrzala objave vijesti, a vjerujem i svima uključenima u NMK. URL: <https://nasamalaknjiznica.hr/forums/>.

⁵ Jedna od aktivnosti projekta NMK. U Čitateljskom vlakiću svaki vagončić predstavlja pročitano knjigu.

Slika 2. Druženje s Majdom Koren i Damijanom Stepančičem u Centru mladih Ribnjak

Ali, to nije bilo sve! Netom nakon proljetnih praznika Danijela Varga ponovno nas je obradovala: ovoga puta pozivnicom za festival Knjige u krošnjama, a sve u organizaciji nakladničke kuće Ibis grafika. Nismo mogli poželjeti ljepši, kreativniji i zaigraniji završetak sudjelovanja u ovogodišnjem projektu NMK! Prijepodne 16. svibnja 2024. proveli smo u Centru mladih Ribnjak s autorima stripovskoga serijala o Kapi i Bundi, Majdom Koren i Damijanom Stepančičem. Malo pouke iz slovenščine, malo bojanja i crtanja, malo više šetanja i igranja, puno smijeha i veselja te neizbježna kuglica sladoleda. Ovoga puta su mahičanski i rečički kinci besplatno otputovali kulturi u susret. Da se poslužim sloganom karlovačke bibliobusne službe – „Čitanje je važno, uključuje nas snažno!“⁶ Uistinu, zar ne?

Kad već spominjem bibliobus, ne smijem zaboraviti spomenuti učenike 1. razreda OŠ Mahično i njihovu učiteljicu Katarinu Kranjčec: svaki drugi ponedjeljak popodnevni predsat u njihovu rasporedu rezerviran je za posjet bibliobusu.

Kad već spominjem bibliobus, ne smijem zaboraviti spomenuti učenike 1. razreda OŠ Mahično i njihovu učiteljicu Katarinu Kranjčec: svaki drugi ponedjeljak popodnevni predsat u njihovu rasporedu rezerviran je za posjet bibliobusu. Sve što posude toga dana čitaju tijekom iduća dva tjedna, što zajedno u učionici, što pojedinačno kod kuće. I tako cijele godine. Čitateljski vlakić nedavno je potvrdio: prvašići OŠ Mahično tijekom ove nastavne godine⁷ pročitali su ukupno 355 knjiga. A, jedan od njih, Ivan Fember, pročitao je njih čak 146.

Slika 3. Učenici 1. razreda OŠ Mahično. Ivan Fember je u drugom redu drugi slijeva.

Dakle, ne brinite. Samo uzmite knjigu i otvorite je. „U svemu postoji priča. Promijenite priču, promijenili ste svijet.“ (Terry Pratchett)

⁶ Naziv projekta Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić Kovačić“ u Karlovcu u okviru kojega je ustanova nabavila novi bibliobus te tako nastavila tradiciju, više od stoljeća staru, prosvjetljavanja (i prosvjećavanja) (s) knjigom udaljenih kutaka Karlovačke županije, a čiji je autor djelatnica knjižnice Sanja Graša.

⁷ Točnije, od studenog 2023. do 29. svibnja 2024., Dana škole.

Literatura

1. Chiang, T. ChatGPT Is a Blurry JPEG of the Web, (9. 2. 2023.) The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/tech/annals-of-technology/chatgpt-is-a-blurry-jpeg-of-the-web> (31. 5. 2024.)
2. Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karolvac. URL: <https://gkka.hr/> (31. 5. 2024.)
3. Istraživanje o čitanju i kupovini knjiga u RH – rezultati. (travanj 2024.). nocknjige.hr. URL: https://prijava.nocknjige.hr/datoteke/202404240721370.Karika_Noc%20knjige_2024_L.pdf (31. 5. 2024.)
4. Naša mala knjižnica. URL: <https://nasamalaknjiznica.hr/> (31. 5. 2024.)

Mario Šimić

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
msimic@gkka.hr

Program *Đački dani* u Gradskoj knjižnici „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac provodi se više od dva desetljeća. Započeo je 1996. godine kada je knjižnica prepoznala potrebu djece i mladih za kvalitetnim provođenjem slobodnog vremena, posebno za vrijeme trajanja ljetnih školskih praznika. Od tada se program kontinuirano provodi, uz brigu o potrebama i željama svojih korisnika.

Na Đačkim ljetnim danima 2023. godine održano je trinaest radionica i jedna pričaonica, a program je djelomično financiran sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Sprogramom je započeto već u lipnju kako bi se *Đački ljetni dani* pridružili manifestaciji *Zvezdano ljetno* i proslavi rođendan grada Karlovca. U okviru *Zvezdanog ljeta* održana je pričaonica *Bajam ti, bajam...* koju je održala Svjetlana Basara, vrtlarska radionica uz pomoć 3D tehnologije *Sukici u šesterostranoj čukici* koju je vodila Gabrijela Vine, kreativna radionica *Uspavana lija* pod vodstvom Marija Šimića, kreativna radionice *Špricaj i nosi!* koju je vodila Sunčana Simichen i radionica stop motion animacije *Ljeto kada smo naučili animirati* pod vodstvom Ane Vine. Animirani film *Najbolje ljetno* nastao na radionici osvojio je posebno priznanje u kategoriji nižih razreda osnovne škole u sklopu 5. festivala *Stop Motion Scena* koji je ove godine održan u Kinu Edison u Karlovcu 20. svibnja 2024.

U srpnju, nakon završetka *Zvezdanog ljeta*, održane su još četiri radionice. Mario Škrtić održao je radionicu robotike *Microbit, Boson, Maqueen Plus i micro:Maqueen*, a Astrid Grobenški-Grgurić glazbenu radionicu *Divlja simfonija*.

Knjižnica se 2018. godine priključila projektu *Hrvatski dom u centru* koji predviđa osnaživanje suradnje između javnih ustanova i udruga u kulturi kroz razmjenu programa, sadržaja i aktivnosti, s ciljem razvoja publike i djelovanja u prostorima nezavisne kulture. Tako je radionica *Bube u susjedstvu* održana u dvorištu Društveno-kulturnog centra Mala urbana zajednica a vodio ju je Luka Čorak, viši kustos iz Muzeja grada Karlovca.

Zadnju radionicu u srpnju održala je grupa Cikloknjižničara koja djeluje pri Društvu knjižničara Karlovačke županije, a odvijala se u Zelenoj knjižnici, novom izdvojenom odjelu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac koji se smjestio u Javnoj ustanovi Aquatika – slatkovodnom akvariju Karlovac.

U kolovozu su održane: radionica vezenja *Ja* pod vodstvom Gabrijele Vine, literarno-likovna radionica *Preko trice do slikovnice* koju je vodila Danijela Jurac, kreativna radionica *Naš novi bibliobus* pod vodstvom Nataše Vojnović, radionica o optičkim iluzijama *Možemo li vjerovati svemu što vidimo?* koju je osmislila Daniela Marčetić.

U knjižnici se, nakon odlaska Aleksandra Grudića i nekoliko godina pauze, vratila i škola šaha koju je vodio Luka Sertić, a ostvarena je u suradnji s Karlovačkim šahovskim klubom.

I ovo ljetno učenike očekuju mnoge kreativne i zanimljive radionice u knjižnici, planirano ih je 14, a odaziv će, zasigurno, ponovno biti velik.

A lush green forest scene with a semi-transparent text box in the center. The background is filled with vibrant green foliage, including ferns and other plants, with sunlight filtering through the leaves, creating a bokeh effect. The text is centered within a dark, semi-transparent rectangular box.

Vijesti iz knjižničarstva

PRVA GODINA DJELOVANJA ZELENE KNJIŽNICE

VIJESTI IZ
KNJIŽNIČARSTVA

Sanja Graša

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac;
sanja@gkka.hr

Do suradnje Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac i Javne ustanove Aquatika – slatkovodnog akvarija Karlovac dovela je povezanost ekološkim i zelenim temama te je rezultirala otvaranjem Zelene knjižnice u travnju 2023. godine. Financirana je sredstvima Grada Karlovca koji je osnivač Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac te sredstvima Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske. Ovaj je izdvojeni odjel prvi takav namjenski osnovan odjel u Hrvatskoj u 12. travnja ove godine obilježio je prvi godinu svog djelovanja.

Građa koja se korisnicima nudi trenutačno broji oko 2000 primjeraka, prvenstveno iz prirodoslovnog područja, ali obuhvaća i literaturu iz općeg znanja, psihologije, popularne znanosti, medicine, poljoprivrede, geografije kao i putopise te književnost, slikovnice i popularnoznanstvenu literaturu prilagođenu djeci za koju se svake subote za održavaju čitaonice i kreativne aktivnosti te je za njih u prvoj godini održano pedesetak takvih događanja: susreti s književnicima, ekološke radionice povodom obilježavanja posebnih datuma vezanih uz zaštitu okoliša te različita predavanja o ekološkim temama. Kroz ta je događanja aktivno bilo uključeno preko 4000 djece koja uče kako uspješno i učinkovito sudjelovati u zaštiti prirode kako bi jednog dana postali odgovorni i ekološki osviješteni pripadnici zajednice koji brinu o svom okolišu, zelenom opismenjavanju i održivom razvoju.

Zelena je knjižnica prijavljena krajem prošle godine na natječaj za Naj-akciju 2023. koji provodi Savez društava Naša djeca Hrvatske te je dobila posebno priznanje. Poseban rođendanski poklon te dokaz kvalitetnog rada Zelene knjižnice bilo je i uvrštavanje među sedam najboljih svjetskih zelenih knjižnica IFLA-inog natječaja za najbolji zeleni projekt knjižnice (IFLA Green Library Award 2024). Djelovanje Zelene knjižnice predstavljeno je i na događanju u sklopu projekta *Common Waste – Common Libraries* u organizaciji Instituta Goethe Hrvatska te Udruge ZMAG.

Najave svih događanja u Zelenoj knjižnici objavljuju se na profilima Gradske knjižnice i Aquatike na društvenim mrežama kao što su Facebook i Instagram te njihovim mrežnim stranicama, a mnoga su događanja popraćena i vijestima na lokalnim portalima.

Osvrti, intervjui,
prikazi i recenzije

Antonijela Nekić

Gradska knjižnica Zadar
antonijela.nekic@gkzd.hr

Jedna je od ljepota knjižničarskog posla da smo često u prilici upoznati zanimljive ljude, a nerijetko i surađivati s njima. Tako sam ja imala sreću upoznati zadarsku slikaricu Anu Jagić, naime, ona je jedna od fotografa koji su sudjelovali u foto izložbi Fotografiska oda čitanju koja se realizira u suradnji Gradske knjižnice Zadar i Hrvatskog čitateljskog društva – Ogranka Zadar. Ana je svestrana umjetnica i bilo je zanimljivo čuti od nje kako ona promišlja Knjižnicu.

Što radi jedan diplomirani likovnjak u knjižnici, odnosno, što misliš kakva je spona između likovne umjetnosti i knjižnice, osobito narodne knjižnice?

U Knjižnici se jedan likovnjak raspamećuje jer ne zna koju bi knjigu i CD prije posudio te ima težak odabir od 6 mogućih artikala koje može posuditi odjednom. Likovna i književna umjetnost su bliske prijateljice koje se nikad ne mogu niti smiju odvojiti na duže vrijeme upravo zato što jedna drugoj otkrivaju puno toga o sebi. Slika je samo vizualna poezija i književnost je jezična slikovitost, a narodne i sve ostale knjižnice rudnici su ljepote baš kao i muzeji. Neću se usuditi reći da su to sveta mjesta, ali su mjesta dubokog poštovanja ljudskog, rudnici znanja i beskonačne avanture duha koje tiho žude za čovjekom.

Koliko umjetnost doprinosi, odnosno, doprinosi li uopće, promoviranju čitanja i pismenosti?

Sigurna sam da umjetnost doprinosi promoviranju čitanja i pismenosti. Možda ne u idealnoj mjeri u kojoj bismo željeli jer se s razvitkom tehnologija ponekad čini da se knjiga zapostavlja. Stoga je uvijek na nama, koji vidimo važnost u knjizi i književnosti, da je širimo i njegujemo, bilo to kroz kojekakve festivale i događanja ili nova i stara izdanja, bilo pak osobnom preporukom knjige nama bližnjima i daljnjima. Istaknula bih jednu prednost knjige ili bilježnice pred mobitelom ili bilo kakvim drugim monitorom, a to je da vam za knjigu ne treba punjač, uostalom ona je punjač i to ljudskog duha.

Likovne izložbe u knjižnici u odnosu na ostale izložbene prostore, poželjne ili?

Ako ste dovoljno spretni, svaku priliku za izlaganjem vašeg rada iskoristit ćete da izložite nešto dobro i nekome omogućite da to dopre do njega. Knjižnica i muzej dva su različita mjesta za izlaganje radova te uvijek treba pomno razmisliti na koji način i koje radove želite izložiti jer ne funkcionira sve na svim mjestima. Neke stvari bolje dolaze do izražaja na bijelim zidovima galerija dok se, na primjer, u knjižnicama to predstavljanje mora presložiti na jedan drugačiji način. Tako da, da, knjižnice su poželjne i hvala vam na gostoprimstvu, čast nam je doći vam u posjet, dođite i vi kod nas u muzeje i galerije.

Do sada si u više navrata bila predstavljena kao autor u GKZD, prvi put kao autorica izložbe fotografija u tradicionalnoj izložbi knjižnice Fotografiska oda čitanju, kakvo je iskustvo?

Iskustvo je izvrsno. To je bio novi tematski izazov i djelom me vratio u dane Akademije kada

smo radili radove na razne zadane teme. U takvim situacijama najuzbudljivije mi je kako nešto što je već odrađeno od brojnih prethodnika učiniti novim. Kako pronaći fotografiju koja njima nije pala na um. Kako jednostavnost ne banalizirati, već otkriti njezine nove dubine i širine. Ponekad se to krije u motivu, ponekad u koloritu, a ponekad i u samom naslovu fotografije. Također, pošto ja iznimno volim pisati, ova mi je izložba bila jako draga jer fotografije i njihovi naslovi stvaraju jednu priču koja spaja vizualnu umjetnost s književnošću.

Nakon fotografske izložbe, knjižničarska publika imala je priliku vidjeti tvoj likovni performans, slikala si u prostoru Glazbene i filmske zbirke uz pratnju DJ Arijete Musli. Prvi put se tako nešto dogodilo u Knjižnici, i knjižničarima je to neko novo iskustvo. Tebi, izazov?

Hvala vam i na tom pozivu. On se dogodio u znakovitom trenutku mog sastavljanja naredne izložbe i istraživanja novog medija koji sam uvrstila u kolekciju umjetničkih izričaja kojima se služim. Glazba je umjetnost bez koje definitivno ne bi bilo lijepo živjeti i vrlo često mi se čini da je ona ipak kraljica na umjetničkom tronu zbog svog direktnog pristupa čovjekovu duhu. Slikanje u javnosti pred nepoznatim ljudima mi nije nešto strano, ali je uvijek nepredvidivo jer je to trenutak nastajanja i interakcije koji otkriva drugačije misli i teme od gotove slike tako da je uvijek uzbudljivo susrest se s gledaocem na mjestu nastanka. Bez glazbe niti u privatnosti svoj ateljea ne volim biti često, stoga mi je drago da sam pored sebe imala glavnu asistenticu Arijetu jer uvijek je užitak imati dobrog partnera uz sebe.

Vidiš li se u još kojem obliku suradnje u knjižnici? Samostalno? U suradnji s nekim?

Definitivno. Ideje su mnoge i suradnici su dobrodošli. Čak sam nedavno izvukla s police bilješke o jednom radu koji je u nastajanju još od 2016. godine, ali je vrlo obilat i zahtijeva mnogo energije i koncentracije te pomnog planiranja. Ne znam kada će biti spreman za izlazak u javnost jer su intermedijalni radovi dosta nepredvidivi i imaju specifičan tempo. Posljednje

dorade tog rada izazvale su mi asocijaciju na novi odjel knjižnice kao potencijalni prostor za izlaganje. Tko zna kada i gdje će na kraju isplivati, no, bez obzira na taj projekt, knjižnica je definitivno suradnica koju volim i rado se družim s njome te je nikad ne planiram napustiti.

Od prošle godine otvoren je Odjel za mlade, kao likovna umjetnica imaš li prijedloge aktivnosti koje bi po tvome mišljenju bile zanimljive mladim ljudima?

Mislim da je uvijek zanimljivo razgovarati s umjetnicima svih kategorija i biti u prilici otkriti dio procesa njihova stvaralaštva, bilo kroz razgovore, bilo radionice s njima. To pobuđuje ljudsku introspekciju i potiče kreativni razvoj individue. Ali, također mislim da je ključno pitanje kako zaintrigirati mlade ljude da obrate pozornost na to, čime ih privući da se odazovu takvim događanjima? Je li to dosjetljivo promoviranje kroz društvene mreže ili je to klasično javno oglašavanje ili se možda treba osobno angažirati i iskoristiti svaku priliku za poziv na takva događanja? Često puta nije stvar u samom sadržaj već u pozivu na taj sadržaj. Stoga za kraj koristim ovu priliku za sljedeće: „Dragi štioče, dođi u knjižicu. Prolaziš pored nje često, prođi kroz nju bar jednom. Imaš pitanje koje te muči: svrati do police i izvuci knjigu koja ti zapne za oko. Pogledaj što će ti ona reći. Možda pronađeš ljubav svog života tamo, a možda se samo zaljubiš u miris pisane. Jednom kada otkriješ ljepotu koja ona skriva, dobrota ovog svijeta pred tvojim očima se lagano otkriva.“

IMPRESUM

KALIBAR: časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

IZDAJE

Društvo knjižničara Karlovačke županije

Ljudevita Šestića 1

47 000 Karlovac

ISSN 2623-5811 (*online*)

Godište 11, br. 1/2 (2024.)

U razdoblju od 2020. do 2022. Kalibar je izlazio neredovito.

ZA IZDAVAČA

Lidija Šajatović

UREDNIŠTVO

Kristina Čunović, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Ana Sudarević, OŠ Dubovac, Karlovac

Lidija Šajatović, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Gordana Šutej, OŠ „Ivan Goran Kovačić“ Duga Resa

GLAVNA UREDNICA

Sanja Graša, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

RECENZENTICE

mr. sc. Alka Stropnik, knjižničarska savjetnica, Knjižnice grada Zagreba

dr. sc. Jasna Milički, prof. pedagogije i dipl. knjižničarka, Osnovna škola Marija Bistrica, Marija Bistrica

LEKTURA I KOREKTURA

Sanja Graša, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Leonard Lesić

Godina postavljanja publikacije na mrežu: 2024.

Creative Commons licencija
imenovanje 4.0 međunarodna (CC BY 4.0)

Licensed under a Creative Commons
Attribution 4.0 International Licence (CC BY 4.0)

Časopis Kalibar izdaje se uz financijsku potporu Karlovačke županije.

KALIBAR

časopis Društva knjižničara Karlovačke županije

www.dkkz.hr/kalibar